

การเดินทางเมื่อวันเพ็ญเดือนสาม: ศิลปะแห่งการร่วมสร้างสรรค์และปฏิสัมพันธ์เชิงพื้นที่
ในชุมชนเครื่องปั้นดินเผาบ้านทุ่งหลวง อำเภอกีรีมาศ จังหวัดสุโขทัย

สมหมาย มาอ่อน

The pilgrimage on the third Lunar month: The collaboration art and relational
realmln Bann Thungluang Terracotta Community, Keremas district, Sukhothai

Somma Ma-on

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ ศิลปะและการออกแบบ มหาวิทยาลัยนเรศวร

Architecture Art and Design Faculty, Naresuan University

* Corresponding author E-mail address:smaon99@hotmail.com

Received: November 11,2022; revised: February 10 ,2023; accepted: February 28,2023

บทคัดย่อ

บทความวิจัยสร้างสรรค์ “การเดินทางเมื่อวันเพ็ญเดือนสาม” ศิลปะแห่งการร่วมสร้างสรรค์และปฏิสัมพันธ์เชิงพื้นที่ในชุมชนเครื่องปั้นดินเผาบ้านทุ่งหลวง อำเภอกีรีมาศ จังหวัดสุโขทัย มีแนวคิดเรื่องการใช้ศิลปะเป็นเครื่องมือพัฒนาสังคม ผ่านการเชื่อมโยงศิลปิน ผู้ชม เข้ากับพื้นที่วิจัยโดยนำกระบวนการสร้างสรรค์ประติมากรรมร่วมสมัย แนวคิดทฤษฎีศิลปะแห่งการร่วมสร้างสรรค์ และต้นทุนทางวัฒนธรรมท้องถิ่นมาใช้ ร่วมกับความเชี่ยวชาญ แนวคิด ประสบการณ์ ความทรงจำ และการเผชิญหน้ากับวัสดุที่ใช้สร้างรูปทรงผลงาน โดยอธิบายวัตถุประสงค์สองในสามข้อของการวิจัย คือ 1. สร้างสรรค์ผลงานประติมากรรมร่วมสมัย 5 ชุดผลงาน ตามกระบวนการสร้างสรรค์ประติมากรรม และแนวคิดศิลปะแห่งการร่วมสร้างสรรค์ที่สัมพันธ์กับพื้นที่วิจัย และ 2. เผยแพร่ผลงานสร้างสรรค์ผ่านการติดตั้งและจัดวางสู่สาธารณะ โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยที่สัมพันธ์กัน 2 ขั้นตอน คือ 1. ปฏิบัติการศิลปะแห่งการร่วมสร้างสรรค์ ผ่านกิจกรรมศิลปะ และ 2. สร้างสรรค์ผลงานจากประสบการณ์ ทักษะเชิงช่าง และจินตนาการส่วนบุคคล อย่างเป็นอิสระ ผลการวิจัยแสดงลักษณะผลงานจากแนวปฏิบัติศิลปะแห่งการร่วมสร้างสรรค์ในขอบเขตพื้นที่วิจัย ผ่านการติดตั้งและจัดวางจำนวน 7 ชุดผลงาน เผยแพร่สู่สาธารณะผ่านนิทรรศการ “การเดินทางเมื่อวันเพ็ญเดือนสาม” ณ หอศิลป์มหาวิทยาลัยนเรศวรวัดบึงภูเต่า จังหวัดสุโขทัย และสื่อสังคมออนไลน์เพจ “การเดินทางเมื่อวันเพ็ญเดือนสาม” ผลจากปฏิบัติการศิลปะแห่งการร่วมสร้างสรรค์ ทำให้ผู้ร่วมสร้างสรรค์ได้รับประสบการณ์ใหม่ และยึดอาชีพทำเครื่องปั้นดินเผาเป็นหลัก มีชีวิตดีขึ้น สิ่งแวดล้อมในชุมชนบริเวณศูนย์ปฏิบัติการร่วมสร้างสรรค์ เปลี่ยนเป็นแหล่งท่องเที่ยว ศูนย์เรียนรู้ จำหน่ายและพัฒนาผลิตภัณฑ์รูปแบบใหม่ที่มีชื่อเสียงของชุมชน

คำสำคัญ การเดินทางเมื่อวันเพ็ญเดือนสาม ศิลปะแห่งการร่วมสร้างสรรค์ ชุมชนเครื่องปั้นดินเผาบ้านทุ่งหลวง
ประติมากรรมร่วมสมัย

ABSTRACT

The Pilgrimage on the Third Lunar Month”, the Collaboration Art and Relational Realm of the Terracotta Community of Bann Tunghlong, Tunghlong Sub-district, Keremas District, Sukhothai Province is a creative research which has the concept of using art as a tool for social development according to contemporary art definition. The connection between artist, audience, and the society of the research area is attached with the contemporary sculptural creative process, collaboration art concept, and local cultural cost. They are used in the research procedurewith the skill, concept, experience, memory, and the material experimental form creation of researcher. The objective of the research is for 1. created five sets of contemporary sculptures,

using sculptural creative process and the concept of collaboration art theory within research area and 2. exhibited the creative sculpture and installation to the public. There are two processes of methodology, which are collaborative art practice and artist and collaborator creative process from their individual experience and imagination. The result reveals the specific character and core idea of the collaborative art in the research area which leads to creative sculpture process. The completed seven sets of artworks are installed and showed the unity under the main idea. "The Pilgrimage on the Third Lunar Month" exhibition was on viewed at Naresuan University Art Gallery and one artwork from the art activity was presented at Wat Baung Pu Taow (Buddhist Temple), Sukhothai province. The show was also published on social media online as well. The impact of the collaborative art practice has given new experience and made a positive change for the contributors and the community. It makes a better way of life by developing the scenery within the community at the collaborative art center. The center has become a famous tourist attraction, learning center, selling and developing new products of the neighborhood.

Keywords The Pilgrimage on the Third Lunar Month, Collaboration Art, Bann Thungluang Terracotta Community, and Contemporary Sculpture

บทนำ

การสร้างสรรคผลงานชุดนี้เป็นความสืบเนื่องจากโครงการ "ถนนพระร่วง: การสร้างสรรค์งานประติมากรรมร่วมสมัยด้วยการต่อยอดอดีต" (2561-2562) ที่ได้เริ่มทำงานร่วมกับชาวบ้านรายหนึ่งในตำบลทุ่งหลวง อำเภอดุสิต จังหวัดสุโขทัย ด้วยกระบวนการร่วมสร้างสรรค์ จนเกิดความเปลี่ยนแปลงทางบวกแก่ชีวิตของชาวบ้านรายนี้ คือ มีชีวิตความเป็นอยู่ดีขึ้น จากผู้ไม่มีอาชีพแน่นอน ได้ใช้ทักษะการปั้นดินพัฒนาไปสู่การยึดเป็นอาชีพใหม่ ที่สามารถหาเลี้ยงชีพได้ผู้วิจัยในฐานะศิลปินจึงต้องการใช้ศิลปะเป็นเครื่องมือพัฒนาสังคมให้เกิดประโยชน์แก่สมาชิกชุมชน ด้วยการนำประสบการณ์ปฏิบัติการสร้างสรรค์ประติมากรรมร่วมสมัย และต้นทุนทางวัฒนธรรมท้องถิ่นมาใช้สร้างความเปลี่ยนแปลงเชิงพัฒนาให้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม เช่นเดียวกับศิลปินร่วมสมัย แดน เกรแฮม (Dan Graham) ชาวอเมริกันได้กล่าวว่า "ศิลปินมากมายมีความผันคล้ายกันว่า ต้องการทำให้เป็นสิ่งที่เป็นสังคม เป็นความร่วมมือและเป็นจริง มากกว่าการเป็นศิลปะอย่างที่เป็นอย่าง" (Bishop, 2006)

การกำหนดขอบเขตเฉพาะพื้นที่โครงการ "ถนนพระร่วงฯ" ผนวกความผูกพันทางกายภาพกับพื้นที่วิจัย และความประทับใจในนิทาน ตำนาน ที่ได้ฟังจากแม่และยาย เสมือนเป็นความบันเทิงในวัยเด็ก ร่วมกับผลการศึกษาศาสตร์จากเอกสารที่เกี่ยวข้อง ทั้งทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และวัฒนธรรมความเชื่อ และการสำรวจพื้นที่ในขอบเขตอาณาจักรสุโขทัยในอดีต หรือเขตเมืองเก่าสุโขทัย ศรีสัชนาลัย และกำแพงเพชร ในปัจจุบัน ได้ผลักดันให้พัฒนากระบวนการสร้างสรรค์ศิลปะร่วมสมัย ที่เชื่อมโยงศิลปิน ผู้ชม และสังคม เข้าด้วยกัน ด้วยขั้นตอนการทำงานที่มีใช้เพียงแค่การแสดงออกตามทัศนะและประสบการณ์ของผู้วิจัยเท่านั้น

ดังนั้น ในการพัฒนาวิธีปฏิบัติการร่วมสร้างสรรค์ให้สอดคล้อง กับแนวคิดสร้างสรรค์ประติมากรรมร่วมสมัย จึงยังคงยึดความเชี่ยวชาญเชิงปฏิบัติของผู้วิจัย ตามแนวคิดจากประสบการณ์ ความทรงจำ และการเผชิญหน้ากับวัสดุ ในการสร้างรูปทรงผลงาน โดยมีปฏิบัติการร่วมสร้างสรรค์เป็นตัวเชื่อมผู้วิจัยและผู้ร่วมสร้างสรรค์ ในมิติของศิลปะกับชีวิต และ ศิลปะกับวัฒนธรรม เพื่อให้เกิดผลในวงกว้าง ทั้งเรื่องภายใน คือ การตอบสนองและแสดงออกทางความรู้สึกนึกคิดและเจตนาส่วนบุคคลของผู้สร้างสรรค์แต่ละราย และภายนอก คือ มีผลอย่างเป็นรูปธรรมต่อการเชื่อมโยงศิลปะกับชุมชน เพื่อสร้างประโยชน์และประสบการณ์ใหม่ให้เกิดขึ้นแก่ผู้ร่วมสร้างสรรค์ชาวทุ่งหลวง ในฐานะศิลปินและผู้ชมกลุ่มใหม่ ผ่านกระบวนการสร้างและเสพศิลป์รวมทั้งต้องการเผยแพร่และนำความรู้ทฤษฎี "ศิลปะแห่งการร่วมสร้างสรรค์" มาใช้อธิบายกระบวนการสร้างสรรค์ ตามหลักวิชาการทัศนศิลป์ อย่างเป็นรูปธรรมด้วย

สำหรับพื้นที่วิจัยชุมชนเครื่องปั้นดินเผา บ้านทุ่งหลวง ตำบลทุ่งหลวง อำเภอดุสิต จังหวัดสุโขทัย นั้น มีลักษณะเฉพาะของการเป็นชุมชนผลิตเครื่องปั้นดินเผาอย่างยาวนาน เพราะเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนสำคัญบนถนนพระร่วงในอดีตซึ่งนอกจากเป็นถนนสายเศรษฐกิจแล้ว ยังมีการถ่ายทอดทางวัฒนธรรมควบคู่กับการไปมาหาสู่กันบนเส้นทางถนนพระร่วงตั้งแต่สมัยอาณาจักรสุโขทัย ในปัจจุบันยังคงเป็นชุมชนผลิตเครื่องปั้นดินเผา ที่สมาชิกหาเลี้ยงชีพด้วยการผลิตเครื่องปั้นดินเผาเป็นหลัก จนมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักด้วยทักษะเชิงช่างของสมาชิกในพื้นที่ จึงนำต้นทุนทางวัฒนธรรมของชุมชนเครื่องปั้นดินเผาบ้านทุ่งหลวง

ทั้งทางนามธรรม คือ เรื่องราว ประสบการณ์ และประวัติความเป็นมา ที่แสดงรากเหง้าของชุมชน และทางรูปธรรมซึ่งปรากฏอย่างเด่นชัดผ่านรูปทรงผลงานด้วยทักษะเชิงช่าง มาใช้สร้างสรรค์วิชาการงานทัศนศิลป์ เพื่อสร้างลักษณะร่วมสมัยสากลกับการสร้างสรรค์ผลงานประติมากรรมชุดนี้ นอกจากเจตนาหลักของการสร้างสรรค์ศิลปะซึ่งเป็นสิ่งสำคัญสำหรับผู้สร้างสรรค์ ในการนำความรู้และประสบการณ์ทำงานไปสู่การพัฒนาและสร้างสรรค์สังคม ตามบทบาทและหน้าที่ของศิลปินร่วมสมัยแล้ว เป้าหมายรองเรื่องการสร้างประสบการณ์ใหม่จากการเสพ รับรู้ เข้าถึง และเข้าใจในผลงานศิลปะไทยร่วมสมัย ผ่านปฏิบัติการร่วมสร้างสรรค์ ยังสามารถนำไปสู่การขยายกลุ่มผู้ชมให้กว้างขวางออกไปในวงภูมิภาคอีกด้วย เพราะผู้ชมถือเป็นส่วนสำคัญประการหนึ่งของการขับเคลื่อนวงการศิลปะไทยร่วมสมัยที่ไม่อาจขาดไปได้

วัตถุประสงค์

1. สร้างสรรค์ผลงานประติมากรรมร่วมสมัย จำนวน 5 ชุดผลงาน ตามกระบวนการสร้างสรรค์ประติมากรรม และหลักทฤษฎีศิลปะแห่งการร่วมสร้างสรรค์ที่สัมพันธ์กับพื้นที่วิจัย
2. เผยแพร่ผลงานสร้างสรรค์สู่สาธารณะ

ที่มาและแรงบันดาลใจทางการสร้างสรรค์

ประสบการณ์เดินทางระหว่างบ้านเกิดอำเภอรามกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร ในวัยเด็กเมื่อครั้งติดตามมารดาไปค้าขาย แลกเปลี่ยนสินค้ากับชาวบ้านตำบลทุ่งหลวง อำเภอบึงสามพัน จังหวัดสุโขทัย บ่อยครั้ง และยังคงไปมาหาสู่กันอยู่เสมอ ตลอดช่วง 3 ปีที่ผ่านมา เพื่อการสร้างสรรค์ผลงานประติมากรรมร่วมสมัย จึงทำให้ได้พบปะพูดคุยกันในเรื่องราวต่าง ๆ เกี่ยวกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งแสดงความเป็นพวกพ้องเดียวกัน เช่น การใช้ภาษาพูดเหมือนกัน มีเรื่องเล่านิทาน ตำนาน ความเชื่อ ประเพณีและวัฒนธรรมเดียวกัน และความโดดเด่นในด้านการผลิตเครื่องปั้นดินเผาไฟต่ำ ที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน จึงเป็นจุดบันไดใจนำไปสู่การสร้างสรรค์ตามแนวคิดดังกล่าวข้างต้น โดยใช้วิธีสื่อสารผ่านกระบวนการสร้างสรรค์ศิลปะ ตามสภาพวิถีชีวิตของพื้นที่การวิจัย ซึ่งมีลักษณะเช่นเดียวกับพื้นที่อื่นในเขตภาคเหนือตอนล่าง เช่น อุตรดิตถ์ หรือพิษณุโลก ในเบื้องต้นความสัมพันธ์เป็นการเชื่อมโยงการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้วิจัยกับชาวบ้านในพื้นที่ กับความผูกพันระหว่างผู้คนผ่านวิถีชีวิตที่มีต่อกัน เริ่มตั้งแต่อดีตในวัยเด็กของผู้วิจัย และมีพัฒนาการเรื่อยมาถึงปัจจุบันที่ผู้วิจัยได้ร่วมสร้างสรรค์กับชาวทุ่งหลวงโดยมีเรื่องเล่าวิถีวัฒนธรรมจากประสบการณ์และความทรงจำเป็นตัวเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างกัน จนพัฒนาไปสู่กระบวนการศิลปะแห่งการร่วมสร้างสรรค์อย่างเป็นรูปธรรม

“การเดินทางเมื่อวันเพ็ญเดือนสาม” คือ แนววิถีวัฒนธรรมของชุมชนชาวพุทธเมื่อถึงเทศกาลวันเพ็ญเดือนสาม มาชมบูชาของชาวบ้านเขตอำเภอรามกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร ชาวบ้านทุ่งหลวง อำเภอบึงสามพัน จังหวัดสุโขทัย และชาวบ้านบริเวณชุมชนโดยรอบวัดพระแท่นศิลาอาสน์ ตำบลทุ่งยั้ง อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ ที่ผู้วิจัยมีประสบการณ์และผูกพันมาแต่อดีต วิถีวัฒนธรรมเช่นนี้ไม่ใช่ลักษณะเฉพาะของชุมชนในสามพื้นที่นี้เท่านั้น แต่เป็นหนึ่งในวิถีวัฒนธรรมร่วมสมัยของชาวจังหวัดภาคเหนือตอนล่างทั้ง สุโขทัย กำแพงเพชร พิษณุโลก อุตรดิตถ์ และเพชรบูรณ์

ความหมายของคำ “เดินทาง” มาจากคำ “เดิน” + “ทาง” คำ “เดินทาง” ความหมายตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ระบุว่าเป็นคำกริยา หมายถึง ไปสู่ที่ใดที่หนึ่งที่ไกลออกไป ส่วนคำ “ทาง” เป็นคำนามที่มีความหมายหลายอย่าง 1. ที่สำหรับเดินไปมา หรือแนวหรือพื้นสำหรับใช้สัญจร 2. ช่อง 3. โอกาส 4. แนว 5. วิธี หรือ กลยุทธ์ และ 6. แถว แถบ หรือ ถิ่น (สำนักงานราชบัณฑิตยสภา, 2554) ดังนั้น ความหมายเฉพาะของคำ “การเดินทาง” สำหรับงานวิจัยสร้างสรรค์ชุดนี้ จึงหมายถึง การไปสู่ที่ใดที่หนึ่งตามทางสัญจร / โอกาส ด้วยวิธีหรือกลยุทธ์ หรือการมุ่งไปสู่ถิ่นอื่นหรือโอกาสอื่นที่ไกลออกไปจากปัจจุบัน ตามแนวทางการดำเนินชีวิตบนวิถีวัฒนธรรมของผู้วิจัยและผู้ร่วมสร้างสรรค์

แนวคิดการสร้างสรรค

ต้องการใช้กระบวนการสร้างสรรค์ศิลปะเป็นเครื่องมือพัฒนาสังคม ด้วยการนำเสนอภาพวิถีวัฒนธรรมชุมชนเครื่องปั้นดินเผาบ้านทุ่งหลวง ที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างศิลปะกับชีวิตตามทัศนะและประสบการณ์ส่วนบุคคลของผู้วิจัยในฐานะประติมากร และผู้ร่วมสร้างสรรค์ โดยเชื่อมโยงกับศิลปะกับวิถีชีวิตชุมชน ผ่านมิติทางวัฒนธรรมและธรรมชาติ ด้วยกระบวนการสร้างสรรค์วิชาการศิลปะ ตามแนวเรื่อง “การเดินทางเมื่อวันเพ็ญเดือนสาม” ที่อยู่ในความทรงจำและก่อให้เกิดจินตนาการ บนพื้นฐานวิถีชีวิตส่วนบุคคลและเป็นประโยชน์ต่อผู้ร่วมสร้างสรรค์และชุมชนเครื่องปั้นดินเผาบ้านทุ่งหลวงต่อไป

ขอบเขตของการศึกษา

ประกอบด้วยขอบเขตด้านพื้นที่ กระบวนการสร้างสรรค์ และประชากร ตามรายละเอียด ดังนี้

1. ขอบเขตด้านพื้นที่

เก็บข้อมูลและปฏิบัติงานในพื้นที่ชุมชนเครื่องปั้นดินเผาบ้านทุ่งหลวง ตำบลทุ่งหลวง อำเภอศรีมาต จังหวัดสุโขทัย และแนวเส้นทางถนนพระร่วงจากบ้านทุ่งหลวง จังหวัดสุโขทัยไปยัง วัดพระแท่นศิลาอาสน์ จังหวัดอุตรดิตถ์

2. ขอบเขตด้านกระบวนการสร้างสรรค์

2.1 ด้านเนื้อหา

กำหนดแนวคิดจากสภาพวิถีชีวิตในปัจจุบัน ร่วมกับประสบการณ์ส่วนบุคคล และความทรงจำ ของผู้ร่วมสร้างสรรค์ทุกรายที่เกี่ยวข้องกับ เรื่อง การเดินทางเมื่อวันเพ็ญเดือนสาม ชุมชนชาวพุทธในเขตพื้นที่เมืองเก่าสุโขทัยและกำแพงเพชรในอดีต ไปยังจังหวัดอุตรดิตถ์ เพื่อนมัสการพระแท่นศิลาอาสน์ โดยใช้การตีความตามทัศนะ จินตนาการ และประสบการณ์ส่วนบุคคล เพื่อพัฒนาไปสู่การสร้างรูปทรงผลงาน

2.2 ด้านรูปทรง

สร้างรูปทรงผลงานสามมิติด้วยเทคนิคทางประติมากรรมต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับเนื้อหาผลงาน ภายใต้ขอบเขตด้านพื้นที่ที่สัมพันธ์กันระหว่างเนื้อหากับแนวคิดการสร้างสรรค ซึ่งได้ถูกตีความตามประสบการณ์ร่วมระหว่างผู้สร้างสรรค์แต่ละราย

2.3 ด้านวัสดุและเทคนิค

เลือกใช้วัสดุ เทคนิค และทักษะเชิงช่างของสมาชิกในชุมชนเครื่องปั้นดินเผาบ้านทุ่งหลวง ในกระบวนการสร้างรูปทรงผลงาน ร่วมกับการใช้วัสดุและเทคนิคทางประติมากรรมอื่น (Mixed Technique) เนื่องจากเป็นวัสดุและเทคนิคท้องถิ่นที่ผู้ร่วมสร้างสรรค์มีความคุ้นเคย และสะดวกในการหาวัสดุและเครื่องมือ

2.4 ด้านการปฏิบัติงานสร้างสรรค์

สร้างสรรค์ผลงานตามแนวคิดรูปแบบศิลปะแห่งการร่วมสร้างสรรค์ ภายใต้ข้อตกลงร่วมกันระหว่างผู้สร้างสรรค์ ผ่านกิจกรรมปฏิบัติการทางศิลปะ เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ในกระบวนการสร้างรูปทรงสามมิติร่วมสมัย เพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกันในกระบวนการสร้างรูปทรงผลงานภายใต้เนื้อหาและแนวคิด “การเดินทางเมื่อวันเพ็ญเดือนสาม”

3. ขอบเขตด้านประชากร

เป็นกลุ่มชาวบ้านที่อยู่อาศัยในชุมชนเครื่องปั้นดินเผาบ้านทุ่งหลวง เดิมมีอาชีพทำนาเป็นหลัก และทำอาชีพปั้นดินเหนียวด้วยมือและเผาเป็นเครื่องใช้ต่าง ๆ เป็นอาชีพรอง ต่อมาในปี พ.ศ. 2537 ได้รับการสนับสนุนจรมีการตั้งกลุ่มทำเครื่องปั้นดินเผาขึ้น จนกลายเป็นอาชีพหลักที่สร้างรายได้และชื่อเสียงให้แก่ชุมชนเป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางในระดับประเทศ ในปัจจุบัน

กลุ่มตัวอย่าง คือ ชาวบ้านผู้สมัครใจเข้าร่วมสร้างสรรค์ผลงาน จำนวน 5 ราย ตามแนวคิดการร่วมสร้างสรรค์ และเนื้อหาเรื่อง “การเดินทางเมื่อวันเพ็ญเดือนสาม” ด้วยวิธีการค้นหาจากชาวบ้านในชุมชน ตามคุณสมบัติดังนี้

3.1 มีประสบการณ์ความทรงจำการรับรู้และรับฟังนิทาน ตำนาน หรือเรื่องเล่าเกี่ยวกับงานบุญพระแท่นศิลาอาสน์ ในคืนวันเพ็ญเดือนสาม

3.2 มีประสบการณ์ในเรื่องงานบุญพระแท่นศิลาอาสน์

3.3 มีความสามารถและทักษะในการปั้นดินหรือทำเครื่องปั้นดินเผามาบ้าง

3.4 มีเวลาและต้องการสร้างประสบการณ์แห่งการร่วมสร้างสรรค์

3.5 ไม่จำกัดเพศ หรืออายุ

ทฤษฎีศิลปะแห่งการร่วมสร้างสรรค์ (Collaboration art theory)

เป็นทฤษฎีทางรูปแบบที่นักวิชาการและนักวิจารณ์ศิลปะหลายรายในโลกศิลปะตะวันตกนำมาใช้อธิบายผลงานศิลปะร่วมสมัย ที่มีความแตกต่างกันในรายละเอียด แต่ให้ความสำคัญกับบทบาทศิลปินในฐานะเจ้าของความคิดและผู้ลงมือปฏิบัติ เพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ทางการสร้างสรรค์ ตามเป้าหมายที่ศิลปินกำหนด ด้วยการลงมือทำงานของศิลปินเจ้าของความคิดกับศิลปินด้วยกัน หรือศิลปินร่วมกับบุคคลอื่น ด้วยแนวปฏิบัติการสร้างสรรค์ศิลปะที่ศิลปินเป็นผู้กำหนดขึ้น ภายใต้เงื่อนไขการทำงานร่วมกัน ตามความหมายคำ Collaboration ที่หมายถึงการทำงานร่วมกัน โดยต้องใช้การพินิจพิจารณา (Farlex Inc, 2003-2021) และเมื่อรวมกับคำ “ศิลปะ” ที่อธิบายถึงผลการปฏิบัติสร้างสรรค์โดยศิลปินจึงเรียกว่า “ศิลปะแห่งการร่วมสร้างสรรค์”

ประเด็นสำคัญของรูปแบบคือ การใช้ศิลปะเป็นเครื่องมือพัฒนาสังคมที่ศิลปินได้เลือก เกิดการมีส่วนร่วมหรือทำงานด้วยกันของผู้ชม ตามบริบททางสังคมและลักษณะเฉพาะของพื้นที่ที่กำหนดสำหรับการสร้างสรรค์ แต่ยังคงคำนึงถึงความสำเร็จ

ในทางสุนทรียศาสตร์ ควบคู่กับประโยชน์หรือการพัฒนาสังคม ที่อาศัยการร่วมสร้างสรรค์ และมีส่วนร่วมของชุมชนในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะ ศิลปินได้เปลี่ยนแนวทางการทำงานของตนไปสู่การทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม ด้วยการนำเสนอผ่านกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับสังคม (Dolores Galindo) กระบวนการทำงานดังกล่าวแสดงแนวปฏิบัติของศิลปิน ในการนำศิลปะเข้าสู่ชีวิตของผู้ชม (ที่ไม่มีความเกี่ยวข้องกับศิลปิน) ด้วยการนำศิลปะเป็นเครื่องมือเชื่อมโยงมนุษย์กับสังคม ผ่านขั้นตอนการทำงานของศิลปิน มีลักษณะเฉพาะของพื้นที่ ผู้ชม และสถานการณ์ในพื้นที่ เป็นส่วนประกอบสำคัญ ซึ่งนอกจากแสดงผลของกระบวนการ ที่เป็นไปตามวัตถุประสงค์การใช้ศิลปะเป็นเครื่องมือพัฒนาสังคมแล้ว ยังบ่งบอกถึงความสำเร็จของศิลปิน ในการแหวกกฎความสัมพันธ์ระหว่างผู้ชมกับผลงาน ตามแนวคิดศิลปะแนวประเพณีนิยมที่มีมาแต่เดิมด้วย

ข้อสรุปจากทฤษฎีศิลปะแห่งการร่วมสร้างสรรค์ มีความเกี่ยวข้องกับศิลปะเชิงสัมพันธ์ในมิติของการมีส่วนร่วมและข้อมูลเฉพาะของพื้นที่ปฏิบัติการ กับชุมชนอื่นในเชิงเศรษฐกิจสังคมและศิลปวัฒนธรรมทั้งประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและสภาพปัจจุบันโดยศิลปินส่วนมากยึดแนวทางหลักที่ให้ความสำคัญกับ 1. บทบาทของศิลปิน (ผู้วิจัยสร้างสรรค์) เป็นอันดับแรก 2. ลักษณะสำคัญของพื้นที่ที่ศิลปินเลือก เพราะส่งผลต่อ 3. การเข้าร่วมและบทบาทของผู้ร่วมสร้างสรรค์ 4. วิธีปฏิบัติการร่วมสร้างสรรค์ และ 5. ผลตามเป้าหมายจากกระบวนการร่วมสร้างสรรค์ในท้ายที่สุด (สุธิดา มาอ่อน, 2565) อย่างไรก็ตาม พบว่ารายละเอียดของแต่ละการร่วมสร้างสรรค์ มักแตกต่างกันไปตามเป้าหมายและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับลักษณะสำคัญของรูปแบบ

กระบวนการทำงานร่วมระหว่างผู้วิจัยในฐานะศิลปิน กับผู้ร่วมสร้างสรรค์ที่เป็นบุคคลนอกกลุ่มศิลปะ บนพื้นฐานความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ด้วยกัน และมนุษย์กับสังคม ภายใต้ขอบเขตพื้นที่การวิจัย นอกจากสมาชิกของพื้นที่วิจัยมีสถานะเป็นผู้ชมและบางส่วนอาจเป็นกลุ่มผู้ชมศิลปะในอนาคตแล้ว พบว่าเป็นผลดีต่อผู้ร่วมสร้างสรรค์เรื่องการแสดงตัวตนที่เด่นชัดของกลุ่มส่งเสริมให้เกิดการรวมกลุ่มกันทางสังคม หรือ เพื่อสร้างความเชื่อมั่นและความนับถือในตนเองให้กับสมาชิกผู้เข้าร่วมสร้างสรรค์ โดยมีจุดมุ่งหมายหลัก คือ การสร้างค่านิยม และการสร้างภาพตัวแทนกลุ่ม (Laia Guillet and David Roca, 2017) ซึ่งมีเป้าหมายทางสังคมเป็นหลัก ส่วนเป้าหมายทางการสร้างสรรค์ศิลปะ อันเป็นจุดมุ่งหมายหลักของศิลปินและถือเป็นจุดเริ่มต้นของการทำงานที่ต้องใช้ความรู้และเครื่องมือทางศิลปะเป็นตัวนำถึงแม้ศิลปินต้องการทำในสิ่งที่มีผลเกี่ยวข้องกับสังคมแต่กระบวนการทำงานยังคงดำเนินไปตามธรรมชาติของความเป็นศิลปิน คือ การมีอิสระทางความคิดวิธีปฏิบัติที่แสดงลักษณะเฉพาะส่วนบุคคลและยังคงแสดงคุณสมบัติความมีสุนทรียศาสตร์อยู่ในผลงานอย่างชัดเจน ตามแนวทางร่วมสร้างสรรค์ระหว่างศิลปินและศิลปิน

แนวคิดและประเด็นสำคัญทางรูปแบบดังกล่าว ได้ถูกนำไปใช้กับชุมชนเครื่องปั้นดินเผาบ้านทุ่งหลวงในขั้นตอนการร่วมสร้างสรรค์ ทั้งห้าลักษณะดังกล่าวถูกกำหนดโดยผู้วิจัย ในฐานะศิลปินผู้ลงมือปฏิบัติ ผู้กำหนดขอบเขตและองค์ประกอบของการร่วมสร้างสรรค์ ในเรื่อง คุณสมบัติผู้ร่วมสร้างสรรค์ พื้นที่จัดกิจกรรมและปฏิบัติงาน กิจกรรมศิลปะ และบทบาทของผู้ร่วมสร้างสรรค์ ซึ่งเชื่อมโยงกับประสบการณ์ของศิลปิน และที่มาทางการสร้างสรรค์ส่งผลต่อขั้นตอนปฏิบัติการร่วมสร้างสรรค์ โดยมีลำดับการทำงานที่ต้องดำเนินไปพร้อมกันในบางขั้นตอน รวมทั้ง ส่งผลอย่างเป็นรูปธรรมต่อขั้นตอนการสร้างสรรค์ผลงานของทั้งศิลปินและผู้ร่วมสร้างสรรค์ ที่เป็นผลงานจากปฏิบัติการร่วมสร้างสรรค์และถูกแสดงออกอย่างเป็นรูปธรรมผ่านการจัดแสดงเพื่อเผยแพร่สู่สาธารณะ

ทฤษฎีศิลปะเชิงสัมพันธ์ (Relational Art Theory)

จากแนวคิดและประเด็นสำคัญทางทฤษฎีศิลปะแห่งการร่วมสร้างสรรค์ ในกรณีการทำงานร่วมกันระหว่างศิลปินกับบุคคลอื่น พบว่า นักวิชาการหลายรายมีความเห็นพ้องกันว่า การมีส่วนร่วมตามทฤษฎีศิลปะเชิงสัมพันธ์ของนิโกลาส บูริโยต์ (Nicolas Bourriaud) ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการแสดงปฏิสัมพันธ์ของผู้ชม เมื่อเข้าเป็นส่วนหนึ่งของสถานการณ์ ที่ศิลปินสร้างหรือกำหนดขึ้น ตามขั้นตอนการปฏิบัติสร้างสรรค์ ซึ่งบูริโยต์ได้ให้คำจำกัดความว่า บทบาทของศิลปะไม่ได้ขึ้นอยู่กับภาพลักษณ์และแนวคิดเชิงอุดมคติแบบที่เคยเป็นมา แต่ศิลปะเป็นหนทางแห่งวิถีชีวิตและแนวทางปฏิบัติภายใต้โลกแห่งความเป็นจริง ขึ้นอยู่กับขอบเขตซึ่งศิลปินกำหนดขึ้น หัวใจสำคัญของศิลปะเชิงสัมพันธ์ คือ การมีส่วนร่วม และความเป็นปัจจุบันขณะในแต่ละสังคมที่ศิลปะเป็นสื่อไปสู่การเผชิญหน้ากันระหว่างผลงานและผู้ชม (Bourriaud, 2002)

จุดมุ่งหมายของศิลปินตามแนวทางศิลปะเชิงสัมพันธ์ คือ การสร้างศิลปะและนำเสนอสู่สาธารณะในรูปแบบใหม่ ด้วยวิธีการสร้างสถานการณ์ผ่านกิจกรรมศิลปะในพื้นที่ที่ศิลปินได้กำหนดขอบเขตขึ้น ใช้วิธีสื่อสารที่หลากหลายของศิลปินแต่ละรายเป็นเครื่องมือดึงดูดให้ผู้ชมและกลุ่มผู้ชมเข้ามีส่วนร่วม กับพื้นที่ศิลปะหรือสถานการณ์ของศิลปิน ด้วยจุดประสงค์ให้เกิดการรับรู้ทางสุนทรียศาสตร์รูปแบบใหม่ หรือเกิดประสบการณ์ใหม่แก่ผู้ชม ผ่านการแลกเปลี่ยนบทสนทนาและสัมผัสประสบการณ์ความสัมพันธ์ระหว่างกัน ทั้งนี้ ในการเข้าเป็นส่วนหนึ่งของสถานการณ์นั้น ๆ ของผู้ชม ถูกกำหนดด้วยช่วงเวลาชั่วขณะที่ได้เข้ามา

ส่วนร่วม อันเป็นปัจจัยเกี่ยวข้อง ที่สำคัญอย่างหนึ่งในกระบวนการสร้างสรรค์ ซึ่งมีส่วนต่อความสำเร็จทางการสร้างสรรค์ของศิลปิน

คำอธิบายของ นูริโยต์ เอง ยังคงไม่สามารถสรุปคำจำกัดความในลักษณะและประเด็นสำคัญของรูปแบบศิลปะเชิงสัมพันธ์ได้อย่างชัดเจน เช่นเดียวกับกับรูปแบบศิลปะแห่งการร่วมสร้างสรรค์ของนักวิชาการคนอื่น เพราะการอธิบายถึงวิถียุคใหม่ดึงดูดผู้ชมให้เข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งของผลงานทำให้ศิลปินต่างต้องใช่วิธีการอย่างหลากหลาย ไม่เฉพาะเพียงการมีส่วนร่วมผ่านปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นระหว่างกันด้วยบทสนทนาอย่างกรณีของฤกษ์ฤทธิ ติระวณิช เท่านั้น แต่กรณีของ คาร์สเทน ฮอลเลอร์ กับผลงาน Slide Installation ยังเข้าข่ายลักษณะของการมีปฏิสัมพันธ์ด้วยปฏิกริยา (Interaction) ที่บุคคลหนึ่งกระทำต่อบางสิ่งบางอย่าง ดังเช่นที่ มาเรีย ลินด์ได้แยกระดับการทำงานร่วมกันเป็นระดับ ความร่วมมือ (Cooperation) การรวมกลุ่ม (Collective) การมีปฏิสัมพันธ์ (Interaction) และ การมีส่วนร่วม (Participation)(Lind, 2009, p. 54)ตามบทบาทหรืออาการปฏิบัติที่ผู้ร่วมทำงานหรือผู้มีส่วนร่วมได้แสดงออกอย่างที่ศิลปินกำหนด

ดังนั้น แนวคิดและประเด็นสำคัญของศิลปะเชิงสัมพันธ์ จึงไม่ได้อยู่ที่การใช้ศิลปะเป็นเครื่องมือในการพัฒนาสังคม แต่ต้องการสร้างรูปแบบใหม่ทางศิลปะเพื่อต่อต้านแนวคิดเดิม เพื่อให้ศิลปะเป็นความจริงที่เน้นให้ผู้ชมเข้าเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการสร้างสรรค์ โดยการเข้ามีส่วนร่วมในสถานการณ์ที่ศิลปินได้กำหนดหรือสร้างขึ้น ผ่านการใช้สื่อใหม่ทางการสร้างสรรค์ การเผชิญหน้าระหว่างกันระหว่างผู้ชมกับสถานการณ์ในกระบวนการปฏิบัติที่ศิลปินสร้างขึ้น และประสบการณ์ใหม่ของผู้ชมต่อสถานการณ์ทางศิลปะที่เกิดขึ้นจากการรับรู้รูปแบบใหม่ ในช่วงเวลาและขอบเขตที่ศิลปินได้กำหนดไว้ ประสบการณ์จากปฏิสัมพันธ์ดังกล่าวนี้เอง ที่อาจพัฒนาไปสู่กระบวนการศิลปะแห่งการร่วมสร้างสรรค์ดังที่กาลินโดได้อธิบายไว้ และทำให้มักถูกนักวิชาการรายอื่นนำไปอธิบายร่วม เมื่อต้องการวิเคราะห์ผลงานสร้างสรรค์ในลักษณะการร่วมสร้างสรรค์ระหว่างศิลปินกับบุคคลอื่น (ที่ไม่ใช่ศิลปิน)

ทฤษฎีกฎเกณฑ์แห่งศิลปะ (The principle of art theory)

ทฤษฎีกฎเกณฑ์แห่งศิลปะของ อาร์ จี คอลลิงวูด (R.G. Collingwood) ตอบคำถามว่า ศิลปะ คือ อะไร โดยต้องแยกแยะอย่างชัดเจนว่าอะไรเป็นศิลปะ และอะไรไม่ใช่ศิลปะก่อน แล้วจึงให้ความหมายของศิลปะ (Collingwood, 1958) แนวคิดนี้จึงเหมาะสำหรับศิลปินและผู้ที่เกี่ยวข้องกับศิลปะ แต่เป็นความรู้จักและเข้าใจที่ต่างกันและมีลักษณะเฉพาะตน เพราะคำถามที่ใช้เป็นตัวนำการอธิบาย มีลักษณะที่ทำให้ได้คำตอบไม่เหมือนกัน ขึ้นกับความเข้าใจส่วนบุคคล และเงื่อนไขเรื่องเวลาและสถานที่

ใจความหลักของทฤษฎี คือ การให้ความสำคัญกับกระบวนการสร้างสรรค์ (Process) ของศิลปินมากกว่าตัววัตถุทางศิลปะ ในท้ายที่สุดโดยอธิบายว่าเป็นกระบวนการแสดงออกของอารมณ์ความรู้สึกนึกคิด ที่ศิลปินจะได้รับความเพลิดเพลินจากกระบวนการนี้ เมื่อศิลปินได้สร้างสรรค์ผลงานที่เป็นการผลิตซ้ำ (Reproduction) ภาพลักษณ์ทางความคิด ด้วยกระบวนการทางศิลปะซึ่งปราศจากการวางแผนล่วงหน้า จึงไม่สามารถคาดการณ์ต่อผลที่จะเกิดขึ้นได้ เพราะเป็นกระบวนการปลดปล่อยอารมณ์ความรู้สึกภายใน เป็นการแสดงความรู้สึกส่วนจินตนาการ ที่เกิดจากการรับรู้ด้วยสัมผัสพิเศษของศิลปินโดยตรงต่อสิ่งที่มากระทบและความพิเศษเช่นนี้ไม่ได้มีอยู่ในบุคคลทั่วไปทุกคน แต่เกิดขึ้นกับเฉพาะบางคนเท่านั้น มีความแตกต่างจากทักษะเชิงช่างที่สามารถฝึกฝนกันได้ และหมดไปได้เมื่อขาดการฝึกฝนหรือทำซ้ำเป็นประจำ

อย่างไรก็ตาม สำหรับงานวิจัยสร้างสรรค์ชุดนี้ทักษะเชิงช่างเป็นเสมือนเครื่องมือสำหรับศิลปินในการถ่ายทอดภาพในหัวของตน ด้วยการคลี่คลายความเป็นนามธรรมไปสู่รูปธรรม อันเป็นคุณค่าที่แท้จริงของผลงานศิลปะที่คอลลิงวูดเรียกว่า “การทำให้ปรากฏเป็นรูปลักษณะภายนอก” (Externalization) (โอชานา พูลทองดิวัฒนา, 2561) ความพิเศษของศิลปินในการรับรู้ต่อสิ่งที่มากระทบ และสามารถถ่ายทอดความคิดเพื่อสื่อสารกับผู้ชมได้นั้น เป็นกระบวนการสร้างสรรค์ซึ่งในท้ายที่สุด จะเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดการรับรู้ และซาบซึ้งในผลงานและเจตนาทางการสร้างสรรค์ของศิลปิน ที่ส่งผลต่อผู้ชม

ผลงานวิจัยสร้างสรรค์และผลงานสร้างสรรค์ที่เกี่ยวข้อง

โครงการศิลปะนานาชาติขึ้นบันไดแห่งเมืองแคสเซล (Kassel) ของสาธารณรัฐ เครือออน เป็นการนำเสนอลักษณะความเป็นไทยสู่สากลผ่านเวทีการจัดแสดงในเทศกาลศิลปะดอคูเม้นต้า (Documenta) ประเทศเยอรมัน มีรูปแบบที่เกี่ยวข้องกับโครงข่ายทางสังคม โดยศิลปินในฐานะผู้มีบทบาทสำคัญ ได้เปลี่ยนพื้นที่ขึ้นบันไดขนาดเจ็ดพันตารางเมตร บริเวณด้านหน้าปราสาท Wilhelmshöhe ให้เป็นนาขั้นบันได ตามแนวคิดของศิลปินที่กล่าวว่า

“การทำนาขั้นบันไดใน Kassel คือ ความพยายามทำในสิ่งที่แตกต่าง ในบริบทที่แตกต่าง ด้วยการหลอมรวมสองวัฒนธรรมที่แตกต่างกันอย่างสิ้นเชิงทั้งในแง่สังคมวิทยา และมานุษยวิทยา การหลอมรวมนี้ถูกนำเสนอผ่านกิจกรรมการทำนาแบบดั้งเดิม

ของวัฒนธรรมข้าวแห่งภูมิภาคอุษาคเนย์ ที่ถือกำเนิดมาตั้งแต่ยุคแรกเริ่ม ขั้นตอนของกิจกรรมปฏิบัติการเป็นเสมือนเครื่องมือตรวจสอบความร่วมแรงร่วมใจของผู้คน เพื่อเป็นเครื่องพิสูจน์ที่แสดงให้เห็นว่า ระบบสังคมที่แวดล้อมมนุษย์อยู่ในปัจจุบัน มิได้มีเพียงระบบเดียว แม้ว่าสังคมเกษตรอาจดูล้ำหลังสำหรับบางกลุ่มสังคม และห่างไกลจากชีวิตประจำวันของชาวยุโรปจนเกือบเป็นเรื่องขงวนฝัน แต่สังคมเกษตรในลักษณะแบบเดียวกันนี้ ยังคงมีอยู่และเป็นวิถีของผู้คนอีกหลายพื้นที่ในโลก” (ณัชชา เอกนาวา, 2557, หน้า 84)

ลักษณะโครงการแสดงการมีส่วนร่วมของผู้ชมด้วยกิจกรรมทางศิลปะ คือ การให้ชาวไทยที่อาศัยอยู่ในเยอรมันและชาวเยอรมันที่สนใจ เข้ามีส่วนร่วมลงแรง ในการปักดำข้าวในพื้นที่ชั้นบันไดที่เตรียมไว้ โดยศิลปินน่าจะไม่ได้คาดหวังว่าข้าวจะออกรวง แต่ใช้การมีส่วนร่วมของผู้คนในขั้นตอนการปฏิบัติเพื่อให้โครงการนี้สมบูรณ์ตามแนวคิดของศิลปิน ที่ปรากฏความงามหรือสุนทรียะศิลป์อยู่ในขั้นตอนปฏิบัติ ที่ศิลปินออกแบบให้ดึงดูดผู้ชมเข้าเป็นส่วนหนึ่งและมีส่วนร่วมกับการกระทำที่กำหนดขึ้นผ่านกิจกรรมศิลปะที่ใช้ต้นทุนจากวิถีวัฒนธรรมข้าวของไทย และการมีส่วนร่วมแบบที่วิถีวัฒนธรรมข้าว เรียกว่า “การลงแขก”

ผลการทำศิลปะนาขั้นบันไดเป็นไปตามเจตนาทางการสร้างสรรค์ ในการหลอมรวมความแตกต่างได้อย่างน่าสนใจถึงแม้ข้าวไม่ได้ออกรวงอย่างสมบูรณ์สวยงาม แต่วิถีวัฒนธรรมข้าวไทยและศิลปินไทยได้สร้างชื่อเสียงเป็นที่รู้จักของชาวโลกเพิ่มมากขึ้น และแสดงให้เห็นประจักษ์แก่สายตาชาวโลกว่า ยังมีความหลากหลายทางสังคมอีกมากมายบนโลกใบนี้ ที่ไม่อาจใช้มาตรฐานความเจริญของพื้นที่หนึ่งมาเป็นตัววัดความเจริญหรือล้ำหลังของอีกที่หนึ่งได้ เพราะมีสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ที่ตั้งเป็นปัจจัยสร้างความแตกต่างทางวิถีวัฒนธรรม

โครงการสาธารณศิลป์เพื่อนิวเคลียสในวิถีวัฒนธรรมข้าวไทย ของ วิจิตร อภิชาติเกรียงไกร เป็นโครงการศิลปะเพื่อสาธารณะโดยการเลือกสรรพื้นที่เฉพาะ (Site-specific) เพื่อสร้างสุนทรียะในวิถีวัฒนธรรมข้าวไทยให้สัมพันธ์กับพื้นที่ที่ถูกสร้างขึ้นให้มีโครงสร้างใหม่ ท่ามกลางผืนนาของชาวนา ตามหลักวิชาการสร้างสรรค์ทัศนศิลป์ ร่วมกับการใช้พื้นที่เฉพาะ คือ บ้านของชาวนาในพื้นที่วิจัยเป็นศูนย์ศึกษาวิถีชีวิตของชาวนา ซึ่งถูกเรียกว่า “น่านิวเคลียส” บนพื้นที่สองไร่ ที่ตำบลจรัลราช อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม

กระบวนการสร้างสรรค์น่านิวเคลียสมีลักษณะของพหุวิชาการ คือ การใช้องค์ความรู้ทางด้านศิลปะ, เกษตรกรรม, วัฒนธรรม และนิเวศวิทยา ร่วมกับกระบวนการทางสังคมศาสตร์ คือ การมีส่วนร่วมของชาวนาโดยรอบ ในการสร้างน่านิวเคลียสสุนทรียะให้เกิดปฏิสัมพันธ์เชิงพื้นที่ระหว่างศิลปิน ผู้มีส่วนร่วม (ทั้งที่เป็นชาวนาในพื้นที่และบุคคลทั่วไปที่สนใจเข้าร่วม) และพื้นที่ปฏิบัติการทางศิลปะ เพื่อสร้างสรรค์ให้เกิดศิลปะรูปแบบ “สาธารณศิลป์” ที่มีเป้าหมายให้ผู้ชมตระหนักในความสำคัญของวิถีวัฒนธรรมข้าว และสร้างความสัมพันธ์ระหว่างชาวนาหรือประชาชนในพื้นที่ กับบุคคลอื่นนอกพื้นที่ และตัวของศิลปิน ให้เกิดขึ้นผ่านกิจกรรมทางศิลปะที่มีความเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมข้าวที่ถูกสร้างขึ้น

ผลการวิจัยทำให้ได้น่านิวเคลียสที่เกิดขึ้นจากกระบวนการ “การแตงนา” ตามแบบที่ศิลปินกำหนด และแบบอิสระที่เน้นความพอใจและเข้าใจส่วนบุคคล เพื่อให้เกิดความเป็นสาธารณศิลป์ที่สัมพันธ์กับพื้นที่ผ่านการสื่อสารระหว่างศิลปินและผู้ร่วมปฏิบัติอย่างเรียบง่าย ไม่ซับซ้อน เพื่อให้เกิดรูปแบบศิลปะแนวใหม่ที่ศิลปินต้องการ และใช้วิธีกำหนดขั้นตอนปฏิบัติที่ให้ผู้มีส่วนร่วมลงมือปฏิบัติตาม แต่ไม่ได้เกิดขึ้นจากความคิดหรือแนวคิดร่วมกันของผู้มีส่วนร่วม

ทั้งสองโครงการศิลปะใช้ต้นทุนทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับวิถีวัฒนธรรมข้าว ทั้งการปลูกข้าว และการลงแขกเอาแรง ในการปักดำปลูกข้าว ที่ปรับไปสู่การมีส่วนร่วมของผู้อื่นในการลงมือปฏิบัติให้เกิดผลงานศิลปะ เป็นการทดลองสร้างสิ่งใหม่ตามปัจจัยด้านสภาพวิถีชีวิตของพื้นที่สร้างสรรค์ ด้วยการใช้ศิลปะเป็นตัวสื่อสารระหว่างศิลปินกับบุคคลอื่นนอกวงการศิลปะ เพื่อเชื่อมศิลปะให้เข้ากับวิถีชีวิตไปพร้อมกับการเผยแพร่วิถีวัฒนธรรมจากสังคมหนึ่งไปสู่สังคมหนึ่ง ซึ่งในทางการสร้างสรรค์ศิลปะนั้น ตัววัตถุทางศิลปะมีลักษณะเฉพาะที่ผูกติดอยู่กับพื้นที่การสร้างสรรค์ อาศัยการติดตั้งและจัดวางเป็นตัวช่วยในการนำเสนอกระบวนการสร้างสรรค์

วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนปฏิบัติการศิลปะแห่งการร่วมสร้างสรรค์

1.สำรวจและเก็บข้อมูลชุมชนเครื่องปั้นดินเผาบ้านทุ่งหลวง เพื่อกำหนดพื้นที่เฉพาะ การเข้าร่วมและคุณสมบัติผู้ร่วมสร้างสรรค์ การสร้างสถานการณ์ผ่านกิจกรรมศิลปะ และการกำหนดบทบาทผู้ร่วมสร้างสรรค์

ชุมชนเครื่องปั้นดินเผา บ้านทุ่งหลวง เป็นชุมชนที่มีทักษะการทำเครื่องปั้นดินเผายาวนาน เป็นชุมชนสำคัญบนแนวถนนพระร่วงในอดีต ที่เป็นถนนสายเศรษฐกิจและมีการถ่ายเททางวัฒนธรรมไปพร้อมการเดินทางไปมาหาสู่ระหว่างชุมชน ตั้งแต่สมัยอาณาจักรสุโขทัย สืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน โดดเด่นในฐานะชุมชนที่สมาชิกหาเลี้ยงชีพจากการผลิตเครื่องปั้นดินเผา มีชื่อเสียง

โด่งดังจากฝีมือช่างปั้นพื้นบ้านคนสำคัญอย่าง นางดี เฮงสกุล ผู้ได้รับรางวัลชนะเลิศการประกวดผลิตภัณฑ์ศิลปาชีพ ประเภทเครื่องปั้นดินเผาไม่เคลือบ ศูนย์ศิลปาชีพบางไทร ครั้งที่ 6 พ.ศ. 2533 และรางวัลผู้มีผลงานดีเด่นทางด้านวัฒนธรรม สาขาศิลปะการช่างศิลปะและช่างฝีมือ ประจำปี พ.ศ. 2534 จากสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ

ในปัจจุบันยังคงผลิตเครื่องปั้นดินเผาที่เน้นประโยชน์ใช้สอยเป็นสำคัญ การพัฒนารูปแบบทางผลิตภัณฑ์ยังคงไม่พบความโดดเด่นและแปลกใหม่ แต่จากการทำงานโครงการวิจัยสร้างสรรค์ถนนพระร่วงฯที่ผ่านมา พบว่าแนวทางการสร้างชิ้นงานรูปทรงอิสระ ได้รับความสนใจจากผู้บริโภค ด้วยทักษะฝีมือเชิงช่างของสมาชิกในพื้นที่ จึงต้องการนำต้นทุนทางวัฒนธรรมที่มีอยู่ในชุมชนทั้งทางนามธรรม คือ เรื่องราว ประสบการณ์ และประวัติความเป็นมา ที่แสดงรากเหง้าของชุมชน และทางรูปธรรมซึ่งปรากฏอย่างเด่นชัดผ่านรูปทรงผลงาน ด้วยทักษะเชิงช่าง มาใช้ในการสร้างสรรค์วิชาการงานทัศนศิลป์ เพื่อสร้างลักษณะเฉพาะอย่างเป็นสากล ให้เกิดกับการสร้างสรรค์ผลงานประติมากรรมร่วมสมัยชุดนี้

2.สำรวจเส้นทางสัญจรจากบ้านทุ่งหลวงไปพระแท่นศิลาอาสน์ อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์เพื่อกำหนดกิจกรรมวิถีปฏิบัติการร่วมสร้างสรรค์ และเก็บข้อมูลการสร้างผลงานส่วนเนื้อหา และรูปทรง

3.กำหนดขั้นตอนปฏิบัติ 4 ขั้นตอนที่มีรายละเอียดดังนี้

3.1 การกำหนดคุณสมบัติผู้เข้าร่วมสร้างสรรค์

แนวคิดหลักและแนวเรื่องเป็นตัวกำหนดคุณสมบัติเบื้องต้นของผู้สนใจเข้าเป็นผู้ร่วมสร้างสรรค์ และพบปะการสนทนา ทำให้กำหนดคุณลักษณะเบื้องต้นสำหรับการหาผู้ร่วมสร้างสรรค์ ได้ดังต่อไปนี้

1. มีประสบการณ์ความทรงจำในอดีต จากการรับรู้และรับฟังนิทาน ตำนาน หรือเรื่องเล่าเกี่ยวกับงานบุญพระแท่นศิลาอาสน์

2. มีประสบการณ์เดินทางไปร่วมงานบุญพระแท่นศิลาอาสน์ จังหวัดอุตรดิตถ์

3. มีทักษะในการทำเครื่องปั้นดินเผาบ้าง

4. มีเวลาและต้องการสร้างประสบการณ์แห่งการร่วมสร้างสรรค์

5. ไม่จำกัดเพศ หรืออายุ

3.2 การกำหนดพื้นที่เฉพาะ เป็นพื้นที่ปฏิบัติงานและจัดกิจกรรมศิลปะพื้นที่จัดกิจกรรมปฏิบัติการร่วมสร้างสรรค์ และพื้นที่นำเสนอผลงาน ได้เริ่มจากการพบปะพูดคุยกันครั้งแรก โดยความร่วมมือจากนางสถาพร ชนะภัย ในการชักชวนผู้สนใจเข้าร่วมตามคุณสมบัติเบื้องต้น ณ ศูนย์ปฏิบัติการร่วมสร้างสรรค์ เลขที่ 54 ในวันที่ 11 ตุลาคม 2563

3.3 สร้างสถานการณ์ผ่านกิจกรรมศิลปะการสัมมนาเชิงปฏิบัติการทางศิลปะแห่งการร่วมสร้างสรรค์ ครั้งที่ 1 และปฏิบัติการร่วมสร้างสรรค์ผ่านกิจกรรมศิลปะ ณ วัดบึงภูเต่า

3.4 การกำหนดบทบาทศิลปินและผู้ร่วมสร้างสรรค์ขั้นตอนและวิธีปฏิบัติร่วมสร้างสรรค์ของทั้งศิลปินและกลุ่มผู้ร่วมสร้างสรรค์เรื่อง เทคนิค และการนำเสนอกระบวนการและผลการร่วมสร้างสรรค์

การสร้างสรรค์ผลงานศิลปะของศิลปิน และผู้ร่วมสร้างสรรค์

กระบวนการสร้างสรรค์ผลงานของผู้ร่วมสร้างสรรค์

จากปฏิบัติการร่วมสร้างสรรค์ผ่านกิจกรรมศิลปะได้ผู้เข้าร่วมสร้างสรรค์ที่เป็นนักวิจัยร่วม (สุธิดา มาอ่อน) และชาวทุ่งหลวงที่ ประกอบด้วย 1. นางประสิทธิ์ วิงเสนา 2. นางสถาพร ชนะภัย 3. นางเนินและนายกล้า โทมมอญ 4. นางมุขและนายปัญญา ชนะภัย และ 5. นางสาวอลดา วงศ์ชมพู

เทคนิคการปั้นดินด้วยการขึ้นรูปอิสระ รูปทรงตันและกลวง และเผาไฟต่ำ สร้างรูปทรงผลงานด้วยดินเหนียวผสม เครื่องมือปั้นชนิดต่าง ๆ แป้นหมุน และเชื้อเพลิงสำหรับการเผา

เนื้อหา ผู้ร่วมสร้างสรรค์ได้กำหนดขึ้นจากประสบการณ์ส่วนบุคคลและการแลกเปลี่ยนระหว่างกัน และกับสมาชิกชุมชนตามแนวเรื่อง “การเดินทางเมื่อวันเพ็ญเดือนสาม”ที่เกิดจากจินตนาการและการตีความตามประสบการณ์ และทักษะเชิงช่างส่วนบุคคล

ภาพ 1 ผลงานของนางสถาพร ชนะภัย (ซ้าย) นางสาวอลดา วงศ์ชมพู (กลาง) และ นางมุข และนายปัญญา ชนะภัย (ขวา)

ภาพ 2 ผลงานนางประสิทธิ์ ชนะภัย (ซ้าย) และ นางเนิน และนายกล้า โทมอญ (กลางและขวา)

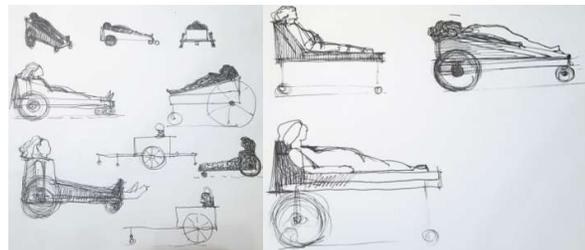
กระบวนการสร้างสรรค์ผลงานของศิลปินนักวิจัย

วัสดุและเทคนิคประกอบด้วย 1. เชื้อมโลหะ ประเภทเหล็ก ทองแดงแผ่น สำริดแผ่น และ สแตนเลส 2. แกะไม้ ทำสีโลหะ และไม้ 3. ปั้นดิน ทำพิมพ์ และเผาดินไฟต่ำแบบชาวทุ่งหลวง 4. แกะโฟม 5. ต่อแผ่นอะคริลิกใส ร่วมกับการจัดวางผลงานเพื่อนำเสนอ

ใช้เนื้อหาจากประสบการณ์ส่วนบุคคล การมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกับผู้ร่วมสร้างสรรค์ และผู้อื่นที่เกี่ยวข้องกับแนวเรื่องที่กำหนดสร้างรูปทรงตามจินตนาการ ที่ได้จากการตีความจากประสบการณ์ และทักษะเชิงช่างส่วนบุคคลของผู้วิจัย วิธีการทำงานได้วิเคราะห์และสังเคราะห์ความรู้ ประสบการณ์จากวิถีชีวิตของผู้วิจัยและผู้ร่วมสร้างสรรค์ บนพื้นฐานความเชื่อและศรัทธาในพุทธศาสนา การดำเนินชีวิตวิถีพุทธ การครองสติและระลึกถึงตามอาการนั่ง นอน ยืน เดิน ตามขั้นตอนดังนี้

การสร้างภาพร่างความคิด

ชุดที่ 1 นำไปสู่การสร้างรูปทรงผลงาน 2 ชุด คือ ส่วนของผลงาน “ด้วยกัน#2” และ “ยาน” เป็นจินตนาการที่เกิดจากประสบการณ์ความทรงจำเกี่ยวกับแม่และการเดินทางร่วมกันในวัยเด็กความผูกพันกับชาวทุ่งหลวง และสภาวะความเจ็บป่วยทางกายของแม่ก่อนเสียชีวิตช่วงต้นปี 2564 กับการเดินทางของชีวิตปัจจุบันในอิริยบทนอนกับพาหนะที่สามารถเคลื่อนที่ได้

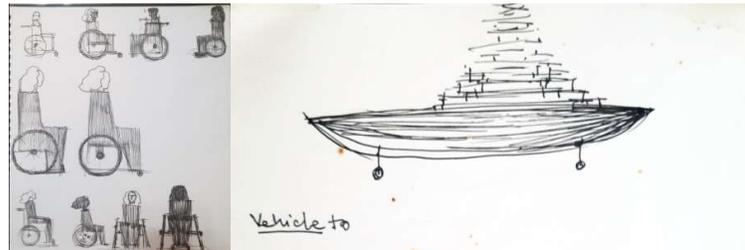

ภาพ 3 ภาพร่างความคิดชุดที่ 1 (ซ้าย) และชุดที่ 2 (ขวา)

ชุดที่ 2 เป็นการคลี่คลายรูปทรงไปสู่การเลือกใช้วัสดุและเทคนิคการสร้างรูปทรง ให้สื่อสารถึงความตั้งใจเดิมที่ต้องการพาแม่ไปเทศกาลพระแท่นลือลาอาสน์ช่วงวันเพ็ญเดือนสาม แต่แม่ได้เสียชีวิตก่อน จึงสร้างพาหนะการเดินทางเพื่อพาแม่ไปด้วยกันตามแผนที่ได้เล่าให้แม่ฟังอยู่เสมอ รูปทรงที่เกิดขึ้นเป็นภาพจำในปัจจุบันขณะสร้างสรรค์ผลงานชุดนี้ระยะแรก เมื่อสถานการณ์

เปลี่ยนแปลงไป จึงได้สังเคราะห์ประสบการณ์ดังกล่าวมาสู่รูปทรงที่เป็นรูปธรรมด้วยการสร้างรูปทรงบุคคลในท่ากึ่งนั่งกึ่งนอนเหยียดขา

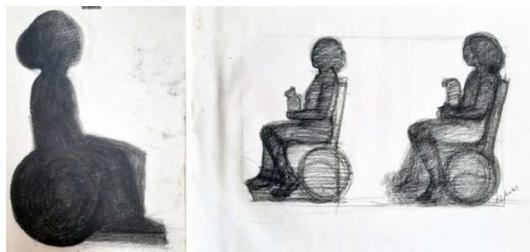
ชุดที่ 3 คลี่คลายรูปทรงจากท่านอนกึ่งนั่งไปสู่ท่านั่ง ด้วยแนวเรื่องเดียวกับชุดที่ 2 แต่ปรับเป็นท่านั่ง และสร้างรูปทรงพาหนะที่สอดคล้องกับเนื้อหา ภาพร่างชุดนี้นำไปสู่การสร้างผลงานชุด “ด้วยกัน#1” “แม่#1” และส่วนของผลงาน “เพ็ญเดือนสาม” ที่ได้คลี่คลายไปสู่รูปทรงผลงาน “ด้วยกัน#2” ในทำนองเดียวกัน โดยลดทอนรูปทรงเป็นเหลี่ยม และการใช้วัสดุและเทคนิคที่แตกต่าง

ภาพ 4 ภาพร่างความคิดชุดที่ 3 (ซ้าย) และ 4 (ขวา)

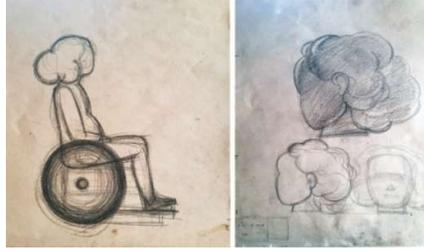
จากภาพร่างทั้ง 3 ชุดข้างต้น และที่มาของรูปทรงนั่ง นอน ยืน และเดิน ผสมกับรูปทรงพาหนะที่เสริมท่าทาง ทำให้เกิดรูปทรงพาหนะสำหรับการเดินทาง นอกเหนือจากการเดิน ที่เป็นวิธีการพื้นฐานของมนุษย์ ที่พัฒนาไปสู่ภาพร่างชุดที่ 4 เพื่อใช้สื่อถึงการเดินทางตามความหมายทางพุทธศาสนา ในฐานะพาหนะที่นำพาชีวิตของบุคคลที่ต่างกันไปสู่จุดหมายปลายทางภายใต้กฎเกณฑ์การอยู่ร่วมกันในชุมชน หรือสังคมเดียวกัน เช่นเดียวกับการร่วมสร้างสรรค์ ที่ทุกคนต่างมีจุดมุ่งหมายเดียวกันทางความคิด คือ การเดินทางไปสู่ความเจริญ ไปสู่เทศกาลวันเพ็ญเดือนสาม สำหรับชาวพุทธเขตภาคเหนือตอนล่าง ซึ่งผู้สร้างสรรค์ได้ใช้เป็นตัวกำหนดรูปทรง ตามแนวคิดเรื่องการเดินทางร่วมกัน ในผลงานชุด “ยานใหญ่” นอกจากนั้น ภาพร่างชุดที่ 1 ยังนำไปสู่การสร้างรูปทรงผลงาน “ยาน” อีกด้วย โดยได้สังเคราะห์รูปทรงพาหนะที่ต่างกันอย่างสองลักษณะ คือ แบบที่นั่งยาวและที่นั่งสั้น โดยเลือกใช้แบบที่นั่งสั้นสำหรับผลงานชุด “ยาน” และการกำหนดวัสดุและเทคนิค

กลุ่มภาพร่างชุดที่ 5 ถูกคลี่คลายจากภาพร่างชุดที่ 1-3 โดยสร้างความชัดเจนและรายละเอียดมากขึ้น ได้ภาพร่างสำหรับผลงาน 4 ชุด คือ ผลงาน “ด้วยกัน#1” ส่วนบนของ “ด้วยกัน#2” “แม่#1” ส่วนของผลงาน “เพ็ญเดือนสาม”

ภาพ 5 กลุ่มภาพร่างความคิดชุดที่ 5 (1)

กลุ่มภาพร่างชุดที่ 5 (2) ถูกออกแบบโครงสร้างรูปทรงให้ชัดเจน แสดงรายละเอียดรูปทรงด้วยการสร้างเส้นโครงสร้างรวมของรูปทรงทุกมิติ ให้เกิดมวลและปริมาตรตามหลักการสร้างรูปทรงสามมิติ เพื่อนำไปสู่การสร้างรูปทรงจริงของผลงาน

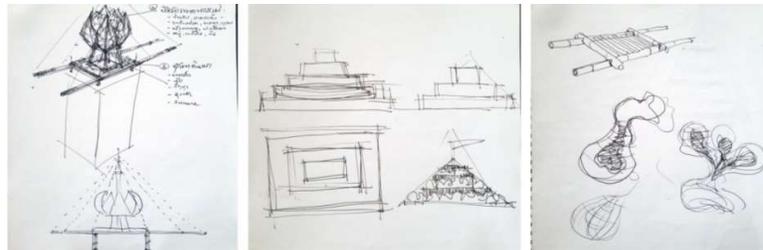
ภาพ 6 กลุ่มภาพร่างความคิดชุดที่ 5 (2)

ภาพร่างชุดที่ 6 สืบเนื่องจากผลงานของนางประสิทธิ์ วิ่งเสนา ด้วยรูปทรงเต่าจำนวน 120 ตัว จากประสบการณ์ที่นางประสิทธิ์และครอบครัวเป็นเรี่ยวแรงสำคัญ ในการบูรณะก่อสร้างวัดบึงภูเต่า ตำบลทุ่งหลวง ตั้งแต่เริ่มก่อตั้งวัด นางประสิทธิ์เล่าว่าได้ขุดเจอเต่าจำนวนมากในบึงภายในวัด จึงเป็นที่มาของชื่อวัด และแรงบันดาลใจให้นางประสิทธิ์ปั้นเต่าจำนวนมาก

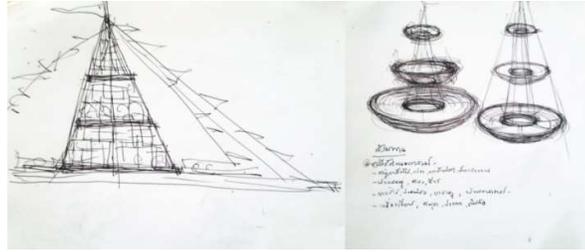
ภาพ 7 ภาพร่างความคิดชุดที่ 6

ผู้วิจัยร่วม (ดร.สุธิตา มาอ่อน) ใช้วิธีตั้งคำถามเพื่อสื่อสารกับผลงานที่นางประสิทธิ์ปั้นให้แสดงวิถีชีวิตร่วมสมัยผ่านชิ้นงานที่มีรูปทรงซ้ำกันจำนวนมาก จนเกิดภาพร่างในจินตนาการ ด้วยรูปทรงซ้ำเป็นแนวในทิศทางมุ่งตรงไปยังจุดมุ่งหมายเดียวกันมีลักษณะการซ้ำแบบซ้อนกันเป็นชั้น จากส่วนฐานไปสู่อยอดตามโครงสร้างรูปทรงสามเหลี่ยม นำไปสู่การใช้วัสดุแผ่นอะคริลิกใส แสดงความร่วมมือด้วยเนื้อและพื้นผิววัสดุ สะท้อนภาพวิถีวัฒนธรรมผ่านมุมมองร่วมสมัย ด้วยรูปทรงสี่เหลี่ยมผลงาน “ที่มาที่ไป” และ “บากบั่น”

ภาพ 8 ภาพร่างความคิดชุดที่ 7 และส่วนฐานผลงาน “เพ็ญเดือนสาม”

ภาพร่างชุดที่ 7 สำหรับผลงาน “เพ็ญเดือนสาม” ในกิจกรรมศิลปะแห่งการร่วมสร้างสรรค์ ณ วัดบึงภูเต่า มีชิ้นงานดินเผาของผู้ร่วมสร้างสรรค์ และวัสดุสำเร็จรูปเป็นตัวกำหนด ร่วมกับการติดตั้งและจัดวาง จึงได้ภาพร่างความคิดที่นำไปสู่การสร้างผลงานจริง ด้วยไม้ไผ่ เหล็ก ดินเผา และวัสดุสำเร็จรูป เทคนิคการปั้นดิน ทำพิมพ์ กัดดิน เผา การต่อไม้ เชื่อมเหล็ก และการจัดวาง

ภาพ 9 ภาพร่างความคิดชุดที่ 7 ส่วนบนของผลงาน

การสร้างรูปทรงผลงาน

1. การขึ้นรูปเพื่อสร้างรูปทรงด้วยการแกะโฟม

ใช้สำหรับขึ้นรูปโครงสร้างแบบหยาบ ร่วมกับเทคนิคอื่นเพื่อเก็บรายละเอียดของรูปทรง ในผลงาน “ด้วยกัน#1” และ “ยานใหญ่” การขึ้นรูปวิธีนี้ต้องมีขนาดรูปทรงที่ชัดเจน ด้วยการเขียนภาพร่างขนาดเท่าจริง สำหรับผลงาน “ด้วยกัน#1” ขึ้นรูปจากต้นแบบผลงาน “แม่#1” หลังจากนั้น จึงใช้เทคนิคการเชื่อมโลหะแผ่น เพื่อให้เกิดรูปทรงตามที่ต้องการได้

ภาพ 10 การขึ้นรูปด้วยการแกะโฟม ผลงาน "ด้วยกัน#1"(ชาย) และผลงาน "ยานใหญ่" (ขวาสุด)

1. การสร้างรูปทรงด้วยการปั้นดินและเผา

จากกลุ่มภาพร่างชุดที่ 5 ได้สร้างรูปทรงต้นแบบด้วยการปั้นดินน้ำมัน สำหรับส่วนบนผลงาน “ด้วยกัน#2” ก่อนนำไปทำพิมพ์

ภาพ 11 การปั้นดินรูปทรงต้นแบบผลงาน "ด้วยกัน#2"

นอกจากนั้น ยังปั้นดินเหนียวรูปทรงกลวงจากภาพร่างชุดที่ 5 แล้วนำไปขึ้นงานไปเผาไฟต่ำเพื่อใช้เป็นต้นแบบแกะโฟม สำหรับผลงาน “ด้วยกัน#1” รูปทรงที่ได้แสดงภาพลักษณะสตรีนั่งบนรถเข็น ใช้วิธีการปั้นแบบทิ้งร่องรอยเครื่องมือ ให้พื้นผิวมีลักษณะขรุขระ แต่ไม่แสดงรายละเอียด

ภาพ 12 การปั้นดินต้นแบบจากภาพร่างความคิดกลุ่มที่ 5 (ซ้าย) และ รูปทรงฟังพอน และแมว สำหรับผลงาน ด้วยกัน#2 (ขวาสุด)

เทคนิคการปั้นดินเหนียวยังถูกนำมาใช้สร้างรูปทรงแมวและฟังพอน สำหรับส่วนของผลงาน “ด้วยกัน#2” ใช้การเผาไฟต่ำ ด้วยวิธีการของตนเองจึงได้สีต่างจากผลงานดินเผาอื่นที่ใช้การเผาไฟต่ำแบบชาวทุ่งหลวง โดยนำไปเผาพร้อมกับผลงานของผู้ร่วมสร้างสรรค์รายอื่นๆ เพื่อเป็นส่วนของผลงานชุด “เพ็ญเดือนสาม” “ด้วยกัน#2 และ “แม่#1”

ภาพ 13 สีดินเผาเป็นส่วนของผลงานชุด “เพ็ญเดือนสาม”(ซ้าย) และ ส่วนของผลงาน “ด้วยกัน#2” (ขวา)

1. การทำพิมพ์และหล่อ

ต้นแบบส่วนบนของผลงาน ด้วยกัน#2 (ภาพ 11) ถูกนำไปทำพิมพ์ขึ้น เพราะต้องการชิ้นงานหลายชิ้น ด้วยวิธีการทำพิมพ์ ปูนปาสเตอร์ เพื่อหล่อดินเหนียวแบบกลวง และเผาไฟต่ำแบบชาวทุ่งหลวง

ภาพ 14 พิมพ์ปูนปาสเตอร์แบบขึ้น (ซ้าย) และการหล่อชิ้นงานด้วยดินเหนียว (ขวา)

หลังจากนั้น จึงทำความสะอาดพิมพ์ ก่อนการหล่อด้วยดินเหนียว โดยกดดินเหนียวลงในพิมพ์จนแน่นทั้งสองส่วนประกบกัน และอุดดินเชื่อมรอยต่อระหว่างพิมพ์สองชิ้น เมื่อดินแน่นพอดีแล้ว จึงแกะพิมพ์ปูนออก เหลือชิ้นงานที่พร้อมนำไปเผา

2.การแกะไม้

ถูกนำมาใช้แกะชิ้นงานเพื่อประกอบเป็นส่วนผลงาน “ด้วยกัน#2” และ “ยาน” โดยแกะไม้รูปดอกบัวก่อนทำสี และแกะไม้เป็นรูปทรงเหลี่ยม สำหรับสวมลงบนชิ้นงานที่สร้างรูปทรงจากการเชื่อมโลหะ

ภาพ 15 การสร้างรูปทรงด้วยเทคนิคแกะไม้

2.การเชื่อมโลหะ

ใช้เทคนิคการเชื่อมทองแดงแผ่นกับการขึ้นรูปทรงผลงาน “ด้วยกัน#1” และบางส่วนของผลงาน “ยาน” โดยตัดทองแดงเป็นแผ่นตามต้นแบบโฟมที่ขึ้นรูปไว้ เชื่อมทองแดงแต่ละแผ่นเข้าด้วยกันเป็นรูปทรงปิดด้านในกลวง แต่งรอยเชื่อมด้วยเครื่องเจียร

ภาพ 16 การสร้างรูปทรงผลงาน “ด้วยกัน#1” ด้วยเทคนิคการเชื่อมทองแดงแผ่น

ภาพ 17 การขัดแต่งรอยเชื่อมด้วยการเจียร

ใช้เทคนิคเชื่อมเหล็กแป็บสำหรับโครงสร้างภายในรูปทรงขนาดใหญ่ และเหล็กแผ่นสำหรับการสร้างรูปทรงภายนอกผลงาน “ยานใหญ่” โดยตัดเหล็กเป็นแผ่นตามต้นแบบโฟมที่ขึ้นรูปไว้ แล้วเชื่อมเหล็กแต่ละแผ่นเข้าด้วยกันเป็นรูปทรงปิดด้านในกลวง และใช้เทคนิคเชื่อมสาริตแผ่นในการสร้างรูปทรงผลงาน “ด้วยกัน#2” โดยตัดแผ่นสาริตเป็นรูปทรงเหลี่ยมตามขนาดที่กำหนด แล้วจึงเชื่อมสาริตแต่ละแผ่นเข้าด้วยกันเป็นรูปทรงปิดด้านในกลวง

ภาพ 18 การสร้างรูปทรงผลงาน “ยานใหญ่” เทคนิคการเชื่อมเหล็ก และ “ด้วยกัน#๒” เทคนิคเชื่อมสำริดแผ่น (ขวา

ใช้เทคนิคเชื่อมสแตนเลส สร้างรูปทรงผลงาน “ยาน” โดยตัดสแตนเลสเป็นแผ่นรูปเหลี่ยมตามขนาดที่กำหนด แล้วจึงเชื่อมแต่ละแผ่นเข้าด้วยกันเป็นรูปทรงปิดด้านในกลาง

ภาพ 19 การเชื่อมสแตนเลสสำหรับการสร้างรูปทรงผลงาน “ยาน”

2.การทำสีโลหะและสีชิ้นงาน

ใช้น้ำยาเคมีเปลี่ยนสีทองแดงให้เป็นสีเขียวจากสนิมได้รวดเร็วกว่าปล่อยให้ตามธรรมชาติ ได้ทำสีเข้มก่อนแล้วทาทับด้วยน้ำยาเคมีสำหรับทำสนิมเขียวอีกชั้นหนึ่ง จนได้สีสนิมเขียวตามต้องการในผลงาน “ด้วยกัน#1 และ#2” และบางชิ้นของผลงาน “ยาน”

ภาพ 20 การทำสีโลหะด้วยน้ำยาเคมี

นอกจากนั้น ยังทำสีดำสำหรับรูปทรงจากการปั้นดิน สำหรับส่วนของผลงาน “ด้วยกัน#2” ด้วยวิธีเผาดินเผา จนได้สีดำเรียบเสมอกันโดยไม่ตั้งใจ จากการเผาด้วยวิธีครอบกระป๋องโลหะปิดชิ้นงานและสีดำสำหรับรูปทรงแกะไม้ สำหรับส่วนของผลงาน “ยาน” ด้วยการรดน้ำมันบนไม้ แล้วจุดไฟเผา ผลที่ได้เป็นไปตามที่วางแผนไว้ คือ ได้สีดำที่มีน้ำหนักเสมอกันทั่วทั้งชิ้นงาน

ภาพ 21 การเผาชิ้นงานด้วยไฟ ให้ได้สีดำ สำหรับส่วนของผลงาน “ยาน”

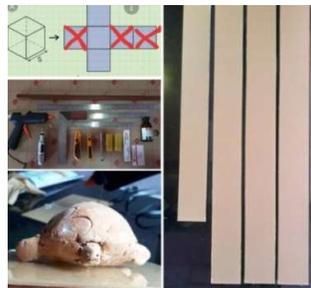

ภาพ 22 การเผาดินให้เป็นสีดำ สำหรับรูปทรงส่วนของผลงาน "ด้วยกัน#2"

นอกจากนั้น ยังทาสีทองบนชิ้นไม้แกะสลักส่วนของผลงานด้วยกัน#1 เพื่อสร้างจุดเด่นของส่วนที่เป็นสัญลักษณ์สื่อความหมาย

2.การสร้างรูปทรงเหลี่ยมด้วยแผ่นอะคริลิกใส

ตัดแผ่นอะคริลิกใส ความหนา 3 มิลลิเมตร ตามแบบและขนาดที่กำหนด เชื่อมแต่ละแผ่นด้วยกาวสำหรับติดแผ่นอะคริลิก ผลงาน “ที่มา ที่ไป” เป็นกล่องสี่เหลี่ยมลูกบาศก์ 3 ชั้น ขนาด 24”x 24” 19”x 19” และ 14”x 14” และใช้แผ่นอะคริลิกใสหนา 2 มม. สำหรับกล่องขนาด 5” x 5” จำนวน 46 กล่อง เพื่อบรรจุเตาดินเผาติดกาวยึดกับพื้นด้านในกล่อง สำหรับผลงาน “บาก บั่น”

ภาพ 23 การสร้างรูปทรงเหลี่ยมด้วยแผ่นอะคริลิกใส

2.การสร้างรูปทรงผลงาน ”เพ็ญเดือนสาม“

ใช้เทคนิคการตอกไม้ เชื่อมเหล็ก ดินเผา วัสดุสำเร็จรูปและการจัดวาง ตามแบบภาพร่างชุดที่ 7 ใช้ไม้ไผ่ทำส่วนฐาน และเชื่อมเหล็กส่วนชั้นด้านบนที่มียอดแหลม

ภาพ 24 การสร้างรูปทรงไม้ไผ่ส่วนฐาน และการเชื่อมเหล็กส่วนบนของผลงาน

ภาพ 25 การจัดวางส่วนประกอบผลงาน#1

สำหรับวิธีปฏิบัติสร้างสรรค์ของผู้ร่วมสร้างสรรค์ ถูกกำหนดด้วยแนวเรื่อง “การทำความดี” จากประสบการณ์ส่วนบุคคล เพื่อใช้เป็นตัวเชื่อมโยงบทสนทนาระหว่างผู้ร่วมสร้างสรรค์ทุกราย ให้แสดงออกผ่านชิ้นงานดินเผา และประกอบกับวิถีวัฒนธรรม ชุมชนเรื่องการทำบุญในวันเพ็ญเดือนสาม-มาฆบูชา โดยใช้ผลงานร่วมสร้างสรรค์เชื่อมโยงกับบุคคลอื่น ที่มีชื่อเสียงและผู้ร่วมสร้างสรรค์ ด้วยการส่งมอบในรูปวัตถุที่เป็นจิตปุจฉายไทยธรรม ถวายแด่พระครูอุดมปัญญาวุฒิ เจ้าอาวาสวัดบึงภูเต่าและส่งต่อไปยังบุคคลที่ร่วมทำบุญกับวัดบึงภูเต่า โดยให้หีบผลงานดินเผาได้ตามต้องการ ด้วยแนวคิดการสร้างกิจกรรมศิลปะเป็นเทศกาล “เพ็ญเดือนสาม” เนื่องในพุทธศาสนาในปีต่อไป เพื่อสนับสนุนการสร้างผลงานของชาวทุ่งหลวงรายอื่น ให้ยึดเป็นอาชีพได้ เช่นเดียวกับผู้ร่วมสร้างสรรค์ จากกระบวนการสร้างรูปทรงดังกล่าวของศิลปินผู้วิจัย ได้ผลงานที่พร้อมนำไปติดตั้งและจัดวางร่วมกับผลงานของผู้ร่วมสร้างสรรค์ รวม 7 ชุดผลงาน ภายใต้แนวคิด “ศิลปะแห่งการร่วมสร้างสรรค์” และ “การเดินทางเมื่อวันเพ็ญเดือนสาม”

ติดตั้งและจัดวางผลงานเพื่อการนำเสนอผลงาน

ติดตั้งและจัดวางผลงานชุด “การเดินทางเมื่อวันเพ็ญเดือนสาม” จำนวน 7 ชุดผลงาน และภาพผลงานและกิจกรรมศิลปะชุด “เพ็ญเดือนสาม” คำอธิบายแนวคิดการสร้างสรรค์ ประวัติผู้ร่วมสร้างสรรค์พร้อมตัวอย่างผลงาน ณ หอศิลป์มหาวิทยาลัยนเรศวร ในเดือนกรกฎาคม 2564 เพื่อเผยแพร่ เก็บข้อมูลภาพถ่ายสำหรับจัดทำสูจิบัตร และการเผยแพร่ออนไลน์

ภาพ 26 การจัดแสดงบนผนังแรกบริเวณทางเข้า

ภาพ 27 ตำแหน่งการติดตั้งผลงาน "แม่#1"

ภาพ 28 ตำแหน่งการติดตั้งและจัดวางผลงาน “ด้วยกัน#1 และ #2” และผลงาน “ยานใหญ่”

ผลการวิจัย

ผลการสร้างสร้งงานประติมากรรมร่วมสมัยจำนวน 7 ชุดผลงาน ตามกระบวนการสร้างสร้งสรรค์ประติมากรรม และหลักทฤษฎีศิลปะแห่งการร่วมสร้งสร้งสรรค์ที่สัมพันธ์กับพื้นที่วิจัย

ปฏิบัติการร่วมสร้งสร้งสรรค์และปฏิสัมพันธ์เชิงพื้นที่ระหว่างผู้วิจัยกับผู้ร่วมสร้งสร้งสรรค์และสมาชิกชุมชนเครื่องปั้นดินเผาบ้านทุ่งหลวงผ่านกิจกรรมศิลปะเกิดขึ้น 2 ลักษณะ คือ ปฏิสัมพันธ์ระหว่างชาวทุ่งหลวงผู้มีส่วนร่วมในกิจกรรมศิลปะจากการเข้าร่วมและชาวทุ่งหลวงผู้ปฏิบัติการร่วมสร้งสร้งสรรค์ 5 ราย ระหว่างกระบวนการเกิดผลงานจากกิจกรรมศิลปะชุด “เพ็ญเดือนสาม”, 2564 เทคนิคไม้ไผ่ ดินเผา และเครื่องปั้นจ๊ายไทยธรรม ขนาดผันแปรตามพื้นที่ นำเสนอผลงานและกิจกรรมศิลปะ ณ วัดบึงภูเต่า ในท้ายที่สุดกระบวนการร่วมสร้งสร้งสรรค์ผ่านกิจกรรมศิลปะทำให้ผู้ร่วมสร้งสร้งสรรค์ทุกราย เต็มใจสร้งสร้งสรรค์ผลงานประติมากรรมดินเผาขนาดเล็ก จากจินตนาการและประสบการณ์ส่วนบุคคล จำนวน 7 ชุด โดยมีผลงานดังต่อไปนี้

1. ผลงาน “เพ็ญเดือนสาม”, 2564 (The Third Lunar Month, 2021)

เป็นผลงานร่วมสร้งสร้งสรรค์ระหว่าง สมหมาย มาอ่อน, สถาพร ชนะภัย, กล้าและเนิน โทมอญ, ปัญญา และมุข ชนะภัย, และออลดา วงศ์ชมภูเทคนิคไม้ไผ่ ดินเผา และเครื่องปั้นจ๊ายไทยธรรม, ขนาดผันแปรตามพื้นที่นำเสนอผ่านผลงานและกิจกรรมศิลปะ ณ วัดบึงภูเต่า ตำบลทุ่งหลวง อำเภอศรีมหาศ จังหวัดสุโขทัย

ภาพ 29 ส่วนของผลงาน “เพ็ญเดือนสาม”

ผลงาน “เพ็ญเดือนสาม” เป็นผลจากปฏิบัติการร่วมสร้งสร้งสรรค์ที่ทำให้ได้ 1. ตัวผลงาน และ 2. ประสบการณ์ใหม่ที่เกิดขึ้นร่วมกัน จากการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างศิลปินผู้วิจัย ผู้ร่วมสร้งสร้งสรรค์ และผู้มีส่วนร่วม ตามสถานการณ์กิจกรรมศิลปะที่ถูกสร้างขึ้น ความสัมพันธ์กับพื้นที่เฉพาะ ซึ่งศิลปินได้เลือกใช้เพราะเกี่ยวข้องกับแนวเรื่อง “การเดินทางเมื่อวันเพ็ญเดือนสาม” ความผูกพัน

ระหว่างพื้นที่เฉพาะกับผู้ร่วมสร้างสรรค์ และศิลปินผู้วิจัย ตามบริบททางสังคมและสภาวะการณ์โรคระบาดโควิด 19 ในขณะสร้างสรรค์

แนวคิดผลงานนอกจากการแสดงออกตามประสบการณ์ส่วนบุคคล ด้วยเนื้อหาเรื่องการทำ ความดี ที่เกี่ยวข้องกับวิถีวัฒนธรรมชุมชนแล้ว ยังต้องการสร้างแนวปฏิบัติวิถีวัฒนธรรมรูปแบบใหม่สำหรับชุมชน ให้ผูกพันกับการประกอบอาชีพทำเครื่องปั้นดินเผา และให้ผู้ร่วมสร้างสรรค์ได้สืบทอดการจัดเทศกาลงานบุญเพ็ญเดือนสามให้เป็นงานประจำปีของชุมชน ควบคู่กับการเผยแพร่ผลงานผ่านเทศกาลงานบุญสู่ภายนอก เพราะสามารถพัฒนาเป็นแหล่งที่มาของรายได้ จากการท่องเที่ยวเชิงวิถีวัฒนธรรมชุมชนต่อไป เช่นเดียวกับเทศกาลงานบุญประจำปีพระแท่นศิลาอาสน์ จังหวัดอุดรธานี

ภาพ 30 ปฏิบัติการร่วมสร้างสรรค์ผ่านกิจกรรมศิลปะและผลงาน “เพ็ญเดือนสาม”

สำหรับประสบการณ์ใหม่ที่เกิดจากการมีปฏิสัมพันธ์และปฏิบัติงานร่วมกัน และการทบทวนประสบการณ์ของผู้ร่วมสร้างสรรค์แต่ละราย ในการสร้างชิ้นงานตามแนวเรื่องการปฏิบัติของตนในอดีต ทำให้ผู้ร่วมสร้างสรรค์ตระหนักถึงคุณค่าของ ความดี และการได้ทำงานร่วมกัน จากผลการสร้างสรรค์ที่ถ่ายทอดออกมาได้อย่างเป็นรูปธรรมและเผยแพร่สู่สาธารณะ

1. ผลงาน แม่ “#1”, 2564 (Mom#1, 2021)

สร้างสรรค์โดย สมหมาย มาอ่อน เทคนิคดินเผา, ขนาด 33 x 18x 24 เซนติเมตร

ภาพ 31 ผลงาน “แม่#1”, 2564 (1)

ผลงาน “แม่#1” เทคนิคการปั้นดินและเผาไฟต่ำถูกจัดวางเป็นผลงานเปิดเพื่อเชื่อมโยงผลงานเทคนิคเชื่อมโลหะเข้ากับ ผลงานของผู้ร่วมสร้างสรรค์ เทคนิคดินเผาแบบชาวทุ่งหลวงแล้ว รูปทรงยังเป็นตัวนำไปสู่การสร้างรูปทรงหลักที่ซ้ำกันแต่ต่าง เทคนิคในผลงาน “ด้วยกัน#1” ด้วย

รูปทรงแสดงภาพลักษณ์บุคคลเพศหญิง ในท่า นั่งพิงพนักบนรถเข็นสองล้อ ทรงผวยาวปะบ่าเปิดหน้าผาก แสดงทรวดทรง ออกและหน้าท้องกลมแบบสตรีสูงวัย นั่งในท่าผ่อนคลายหลังเอนเล็กน้อย ขาและเท้าแยก วางมือประสานกันบนตัก นุ่งผ้ายาว เกือบกรอมเท้า รูปทรงที่บิดันแสดงปริมาตรและมวลจากการปั้นดินด้วยการขึ้นรูปอิสระ การเผาไฟต่ำทำให้เกิดสีอย่างเป็น ธรรมชาติทั้งสีน้ำตาลอมส้ม อมแดงและเหลือง บางส่วนมีสีเทาๆ ที่ต่างกันในแต่ละตำแหน่ง และพื้นผิวขรุขระจากร่องรอย เครื่องมือปั้นแสดงพื้นผิวจริงที่เกิดขึ้นและสามารถสัมผัสเนื้อวัสดุได้จริง ภาพลักษณ์และสัดส่วนของรูปทรงแสดงการย่อส่วน บุคคลจริงเป็นสัญลักษณ์แทนแม่ของผู้วิจัยสร้างสรรค์ ตามชื่อผลงานใน ความหมายของแม่ผู้เป็นที่หนึ่งสำหรับลูก แสดงด้วยภาพ ในความทรงจำที่คงอยู่ในอารมณ์ความรู้สึก และเป็นส่วนหนึ่งของแรงบันดาลใจการสร้างสรรค์ผลงานชุดนี้

ในส่วนเนื้อหาจากการตีความตามแนวเรื่อง “การเดินทางเมื่อวันเพ็ญเดือนสาม” เกี่ยวข้องกับแม่ในมิติที่ต้องการสื่อความหมายถึงการเดินทางของชีวิตตนเองและแม่ ที่มีความผูกพันทางสายโลหิตจวบจนวาระสุดท้ายของชีวิตแม่ ถึงแม้เป็นการเดินทาง

ที่มีเป้าหมายแตกต่างกัน แต่มีจุดหมายปลายทางเช่นเดียวกัน คือ การกลับคืนสู่ธรรมชาติที่แม่ได้เดินทางไปก่อนแล้ว จึงเลือกใช้ดินเป็นวัสดุในการสร้างรูปทรง โดยจับอากัปภิกิริยาของแม่ที่โดดเด่นในความทรงจำ และนำเสนอภาพลักษณ์ของแม่แทนความรัก ความทรงจำ และแรงบันดาลใจ ให้สื่อความหมายตามแนวเรื่องการเดินทาง ที่ตีความถึงการเดินทางแห่งชีวิตมนุษย์

2. ผลงาน “ที่มา ที่ไป”, 2564 (For Some Way to Some Where, 2021)

ผลงานร่วมสร้างสรรค์ระหว่าง สุธิดา มาอ่อน และประสิทธิ์ วังเสนา เทคนิค แผ่นอะคริลิกใสขนาด 24x48x96 ซม. ประกอบด้วยรูปทรงย่อยแสดงความซ้ำของภาพลักษณ์เต่าดินเผาจำนวนมาก ถูกจัดเรียงให้แสดงทิศทางเคลื่อนไหวด้วยการหันหัวเต่าส่วนมากไปในทิศทางเดียวกัน จากภายนอกมุ่งสู่ภายในรูปทรงกล่องอะคริลิกใสทรงลูกบาศก์ ซึ่งถูกวางเรียงซ้อนแบบเหลื่อมกัน และออกสู่ภายนอกกล่องใสอีกจำนวนหนึ่ง มีสองชิ้นงานหลุดออกไปจากฐานสีขาวที่รองรับชิ้นงานอยู่ ในบางจังหวะการจัดวางกลุ่มรูปทรงเต่า มีบางชิ้นกลับหัวไปในทิศทางที่แตกต่างจากชิ้นงานส่วนใหญ่บ้าง การจัดวางในลักษณะดังกล่าวทำให้บางมุมมองเกิดภาพสะท้อนของรูปทรงเต่าปรากฏบนแผ่นอะคริลิกใส เกิดมิติภาพลวงตาปรากฏแก่สายตาผู้ชม

ภาพ 32 ผลงาน “ที่มา ที่ไป”, 2564 (For Some Way to Some Where, 2021)

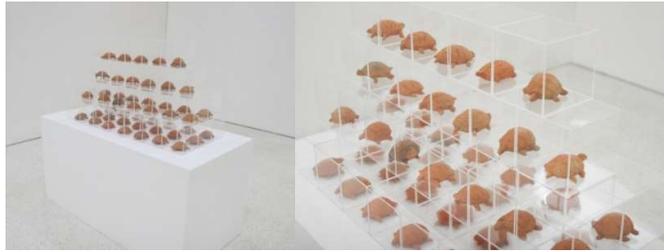
เนื้อหาสื่อความหมายถึงการเดินทางของชีวิตมนุษย์ ตามประสบการณ์ชีวิตและสภาวะแวดล้อมทางสังคมที่ต่างกัน จากวิถีชีวิตในอดีตสู่วิถีชีวิตดิตร่วมสมัย ถูกแทนด้วยรูปทรงเต่าดินเผาและกล่องเหลื่อมใส มีบางจังหวะของชีวิตที่เกิดประสบการณ์ร่วมกับบุคคลอื่น และกับผู้ร่วมสร้างสรรค์แต่ละรายด้วย แต่มีจุดเริ่มต้นและจุดหมายปลายทางเช่นเดียวกัน คือ จากที่ใดที่หนึ่งในธรรมชาติและกลับคืนสู่ธรรมชาติเช่นกัน

การติดตั้งและจัดวางรูปทรงให้หลอมรวมกับแนวเรื่อง ด้วยการใช้วัสดุและเทคนิคที่แตกต่างกันสองชนิดคือเครื่องปั้นดินเผา รูปทรงเต่า และกล่องอะคริลิกใสทรงเหลื่อมสร้างความแตกต่างของรูปทรง สี และพื้นผิว ให้ปรากฏถึงความขัดแย้งที่ส่งผลให้แนวเรื่องมีความชัดเจน และสื่อความหมายตามแนวคิดหลักโดยอาศัยจังหวะ ตำแหน่ง และทิศทางของการจัดวางชิ้นงานเป็นตัวหลอมรวมรูปทรงที่แตกต่างกันทั้งสองชนิดเข้าด้วยกันอย่างลงตัว

ความขัดแย้งของรูปทรงเต่าที่เป็นรูปธรรมกับสีเหลี่ยมแบนนามธรรม เกิดขึ้นจากความแตกต่างของทัศนธาตุ คือ เส้นโครงสร้างรูปทรงที่คดเคี้ยวกับเส้นตรงน้ำหนักของรูปทรงจากมวลและปริมาตรที่บตันของเต่า และความโปร่งใสของกล่องพื้นผิวที่ขรุขระกับเรียบมัน และสีที่ทึบแสงกับโปร่งใส นอกจากนั้น การขัดแย้งของทิศทางและจังหวะระหว่างกลุ่มเต่า ยังปรากฏอย่างชัดเจนด้วยเส้นตั้งฉากที่เกิดจากเส้นโครงสร้างของกล่องใสซึ่งถูกวางคั่นกลางแนวขบวนกลุ่มเต่า ทำให้เกิดภาพการขัดจังหวะทิศทางในขบวนเต่าขึ้น

นอกจากนั้น ผลของการจัดวางรูปทรงผ่านกล่องใส ยังสร้างภาพสะท้อนที่เป็นภาพลวงตาอย่างชัดเจนในหลายมุมมองให้ปรากฏแก่สายตาผู้ชม ช่วยเน้นส่วนเนื้อหาที่มีความเป็นนามธรรมให้ปรากฏรูปขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมด้วยรูปทรงของภาพสะท้อนเพื่อสื่อถึงสภาวะเสมือนจริงในประสบการณ์ชีวิตร่วมสมัย ทั้งรูปทรง ภาพลักษณ์ จังหวะการติดตั้งและจัดวาง ต่างช่วยเสริมให้ส่วนเนื้อหาที่รูปทรงหลอมรวมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และสอดคล้องเป็นหนึ่งเดียวกับแนวคิดหลักทางการสร้างสรรค์ผลงานชุดนี้ด้วย

3. ผลงาน “บากบั่น”, 2564 (Flounder, 2021)

ภาพ 33 ผลงาน “บากบั่น”, 2564 (Flounder, 2021) (1)

ผลงานร่วมสร้างสรรค์ระหว่าง สุธิดา มาอ่อน และประสิทธิ์ วังเสนา เทคนิค ดินเผา และกล่องอะคริลิกใสขนาด 5 x 5x 5 เซนติเมตร จำนวน 46 กล่องใช้รูปทรงเต่าดินเผาของนางประสิทธิ์ จากประสบการณ์และความผูกพันกับวิถีวัฒนธรรม ที่เกี่ยวกับการทำนุบำรุงพุทธศาสนา และความตั้งใจในการประกอบกรรมดีตามแนวทางชาวพุทธ ที่สัมพันธ์กับแนวเรื่อง “การเดินทางเมื่อวันเพ็ญเดือนสาม” และปฏิบัติการร่วมสร้างสรรค์ ความเพียรในการประกอบกรรมดีของชาวพุทธ เปรียบเทียบได้กับความเพียรพยายามของยายประสิทธิ์ในการปั้นเต่าดินจำนวนมาก แม้ร่างกายจะมีสภาวะความเจ็บป่วยไม่สบายกาย แต่การลงมือปั้นเต่าจนได้ชิ้นงานจำนวนมากย่อมทำให้จิตใจละจากความเจ็บป่วยทางกาย และได้ผลเป็นเต่าจำนวนมากที่มีรายละเอียดของลวดลายต่างกัน

แสดงภาพลักษณ์ความซ้ำของรูปทรงเต่าที่ถูกบรรจุในกล่องอะคริลิกใสสี่เหลี่ยมจำนวน 46 กล่อง วางเรียงซ้อนกันจากส่วนฐานจำนวน 7 x 3 กล่อง (21 กล่อง) และวางลดหลั่นในชั้นที่สองจำนวน 7 x 2 กล่อง (14 กล่อง) ชั้นที่สามจำนวน 6 x 1 กล่อง (6 กล่อง) และชั้นบนสุด 5 x 1 กล่อง (5 กล่อง) รวมทั้งสิ้น 46 กล่อง กล่องแต่ละชั้นตั้งอยู่ได้อย่างมั่นคงบนฐานที่มีขนาดกว้างและยาวกว่าชั้นอื่นๆ เต่าแต่ละตัวมีลวดลายแตกต่างกันถูกจัดวางในทิศทางหันหัวสลับกันในบางกล่อง สื่อถึงความเป็นอิสระภายใต้กรอบวิถีชีวิตร่วมสมัยที่ครอบงำโดยรอบแบบโปร่งใสเหมือนไร้ขอบเขต

การสร้างรูปทรงที่มีเส้นโครงสร้างรูปสามเหลี่ยม ฐานใหญ่ปลายแหลมเช่นนี้ อ้างอิงจากรูปทรงเจดีย์หรือพระพุทธรูป และเนื้อหาวรรณกรรมพุทธศาสนา ตอนสุพรรณกัจฉปชาดก กล่าวถึงพระพุทธรูปเจ้าเมื่อครั้งเสวยพระชาติเป็นเต่าโพธิสัตว์ มีวรรณดุจทอง ด้วยความมุ่งมั่นในความเพียรบำเพ็ญทานบารมี ไม่ย่อท้อต่อความทุกข์ยากและอุปสรรคเพื่อบรรลุนิพพานสัมมาสัมโพธิญาณ โดยการให้ชีวิตเพื่อรักษาชีวิตผู้อื่น ท้ายที่สุดกองกระดูกและกระดองเต่าทองได้ประดิษฐานดุจสุวรรณบรรพตตลอดกาล (คณะสงฆ์หนเหนือ, 2552)

การจัดวางรูปทรงย่อยจำนวนมาก ให้สื่อความหมายตามแนวเรื่องและแสดงเอกภาพในผลงาน เกิดขึ้นจากทัศนธาตุของเส้นโครงสร้างรูปทรงกล่องสี่เหลี่ยมขนาดเล็ก ที่ถูกบรรจุด้วยเต่าดินเผาจำนวน 46 ชิ้นงาน ทั้งแนวตั้งและนอนเป็นตัวประสานกันจากส่วนล่างขึ้นสู่ด้านบน ความแตกต่างของพื้นผิว สี วัสดุที่ใช้ และรูปทรงที่แตกต่าง สร้างความขัดแย้งให้เกิดชั้นแก่รูปทรงผลงาน เป็นการสร้างเอกภาพกับผลงานด้วยกฎเกณฑ์ความขัดแย้งเช่นเดียวกับผลงาน “ที่มา ที่ไป” ซึ่งเกิดขึ้นโดยการหลอมรวมกันของทั้งรูปทรง เทคนิค และแนวเรื่อง อย่างเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

4. ผลงาน “ด้วยกัน#1”, 2564 (Together#1)

ผลงานร่วมสร้างสรรค์ระหว่าง สมหมาย มาอ่อน, สถาพร ชนะภัย, กล้าและเนิน โทมอญ, ปัญญา และมุก ชนะภัย, และอลดา วงศ์ชมพู เทคนิคไม้ และเชื่อมทองแดง ขนาด 68 x 35x 47 ซม. โดย สมหมาย มาอ่อน และดินเผา ขนาดผืนแปรรูปพื้นที่ โดยผู้ร่วมสร้างสรรค์ทั้ง 6 คน

ภาพ 34 ผลงาน “ด้วยกัน#1”, 2564

ส่วนของผลงาน “ด้วยกัน#1” แสดงรูปทรงสตรีนั่งบนรถเข็น เป็นรูปทรงหลักของผลงานมีขนาดใหญ่สุด ติดตั้งบนฐานสูงสุด กึ่งกลางแวดล้อมด้วยชิ้นงานดินเผาขนาดเล็ก รูปทรงเดี่ยวและกลุ่ม มีสีแดงแบบสีดินเผาตัดกับสีเขียวแบบสีสนิมโลหะของรูปทรงหลัก พื้นผิวสีเขียวของรูปทรงหลักมีความขรุขระ ที่เกิดจากรอยเชื่อมเนื้อโลหะทองแดงแผ่นเหล็มนขนาดเล็กเข้าด้วยกัน เป็นโครงสร้างรูปทรงสตรีที่บิดัน ภายในกลวงสื่อถึงแม่ผู้เล่าเรื่องการเดินทางไปนมัสการพระแท่นศิลาอาสน์ช่วงเทศกาลงานบุญประจำปีให้ฟังเสมอ แต่แม่ได้ล้มป่วยลงและเสียชีวิตเมื่อเดือนสิงหาคม 2563 ความตั้งใจเดิมที่ต้องการพาแม่เดินทางไปร่วมงานบุญ จึงถูกแสดงผ่านผลงาน “ด้วยกัน#1” โดยมีผู้ร่วมสร้างสรรค์ชาวทุ่งหลวงเป็นผู้ร่วมทางไปด้วยกัน

โครงสร้างรูปทรงมีความชัดเจน ด้วยการลดทอนรายละเอียดส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย เช่น บริเวณส่วนศีรษะแสดงด้วยเส้น โครงสร้างทรงกลมลักษณะยาวปะบ่า ในทำนั้งใช้เส้นโครงสร้างแสดงรูปทรงเครื่องแต่งกายแบบผ้าถุงสตรียาวจรดข้อเท้า รถเข็นมีพนักพิงหลังและล้อรถสองข้าง ทั้งหมดถูกเชื่อมจากทองแดงแผ่นติดเป็นชิ้นเดียวกันลักษณะที่บิดัน แสดงมวลและปริมาตรอย่างชัดเจน

บริเวณด้านหน้ากึ่งกลางรูปทรงหลักช่วงดักแสดงภาพลักษณ์มือที่ประสานกันสองข้างรองรับดอกบัวสีทอง แกะสลักจากไม้ และทำสีทอง สื่อถึงยายของผู้วิจัย หรือแม่ของแม่ ชื่อ “บัวเหริญ” และการเดินทางด้วยความผูกพันระหว่าง ยาย แม่ และผู้วิจัย ที่มีประสบการณ์เรื่อง การเดินทางไปนมัสการงานบุญประจำปีวัดพระแท่นศิลาอาสน์ กับยายและแม่ แต่ครั้งนี้ผู้วิจัยเป็นผู้พยายายแม่ และผู้ร่วมสร้างสรรค์ไปด้วยกัน สู่เป้าหมายเรื่องการทำความดี โดยมีงานบุญเนื่องในพุทธศาสนาเป็นตัวนำสู่จุดหมายปลายทาง

ติดตั้งและจัดวางผลงานโดยวางกลุ่มผลงานดินเผาล้อมรูปทรงหลักทางด้านหน้า ด้านซ้าย และขวา ในลักษณะการหันหน้าตามภาพลักษณ์รูปทรงหลัก แสดงอาการมุ่งหน้าไปสู่จุดหมายปลายทาง แต่มีพื้นที่รายล้อมให้ผู้ชมสามารถเดินชมได้โดยรอบ การเชื่อมโยงรูปทรงหลักที่มีขนาดใหญ่ เข้ากับส่วนชิ้นงานดินเผาที่มีความแตกต่างของรูปทรง ขนาด และพื้นผิวผลงานที่เกิดจากวัสดุต่างกัน ทำให้เลือกใช้ฐานสีขาวขนาดความสูงต่างกันเป็นตัวสร้างจุดนำสายตาของผู้ชม และเชื่อมความต่างของชิ้นงานดินเผากับรูปทรงหลัก ด้วยการเลือกชิ้นงานดินเผาบางส่วนวางบนแท่นรายรอบรูปทรงหลัก เพื่อเชื่อมโยงชิ้นงานดินเผาที่อยู่รายล้อมเป็นวงกลมด้านล่าง ชิ้นงานดินเผาที่มีเดี่ยวและกลุ่ม แสดงวิถีวัฒนธรรมชาวทุ่งหลวง ด้วยเนื้อหาเรื่องราวที่ต่างกันตามประสบการณ์และจินตนาการของผู้ร่วมสร้างสรรค์แต่ละราย แต่ละชิ้นงานจึงมีความต่าง และลักษณะเฉพาะจากทักษะเชิงช่างส่วนบุคคลเช่น เรื่องการทำนา วิถีชีวิตภายในครอบครัว การหุงหาอาหาร ตำข้าว หาบปลา เลี้ยงสัตว์ พระสงฆ์บิณฑบาต หรือการเล่นที่ตามวิถีชีวิตในอดีต

ผู้ร่วมสร้างสรรค์ใช้การสร้างรูปทรงอิสระแนวพื้นบ้าน มีการลดทอนและคลี่คลายรายละเอียด แต่จับส่วนสำคัญ และสร้างจุดเด่นของภาพลักษณ์ที่สื่อสารให้ผู้ชมรับรู้เรื่องราวที่ต้องการนำเสนอ ด้วยการใช้ทักษะเชิงช่างสร้างกลุ่มรูปทรงที่รวมกันเป็นกลุ่มก้อน ส่งผลต่อการตั้งอยู่ได้ของชิ้นงาน เมื่อชิ้นงานย่อยทั้งเดี่ยวและกลุ่มรวมกันเป็นจำนวนมาก แสดงความซ้ำของหน่วยย่อยทำให้เกิดพลังของรูปทรงที่ส่งเสริมให้ภาพการร่วมมือกันทำงานมีความชัดเจน ตามแนวทางศิลปะแห่งการร่วมสร้างสรรค์ โดยการใช้ประสบการณ์ จินตนาการ และทักษะเชิงช่าง ที่มีจุดร่วมระหว่างศิลปินผู้วิจัย กับผู้ร่วมสร้างสรรค์ ผลงาน “ด้วยกัน#1” จึงแสดงเอกภาพด้วยความแตกต่างของรูปทรงและภาพลักษณ์ระหว่างผลงานของศิลปินผู้วิจัย และผู้ร่วมสร้างสรรค์ สะท้อนความแตกต่างระหว่างวิถีชีวิตที่เป็นความจริง ว่าสามารถอยู่ร่วมกันและดำเนินไปสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้ร่วมกันอย่างสมบูรณ์

5. ผลงาน “ด้วยกัน#2”, 2564 (Together#2, 2021)

ผลงานร่วมสร้างสรรค์ระหว่าง สมหมาย มาอ่อน และสถาพร ชนะภัยใช้เทคนิคดินเผาและเชื่อมสัมฤทธิ์แผ่น (Bronze), ขนาด 87 x 18x 34 เซนติเมตร โดย สมหมาย มาอ่อน และ เทคนิคดินเผา ขนาดผันแปรตามพื้นที่ โดย สถาพร ชนะภัย

ติดตั้งและจัดวางรูปทรงผลงานหลักบนฐานไม้สีขาว ร่วมกับรูปทรงย่อยจำนวนหนึ่งตั้งเรียงไว้ที่ฐาน และอีกจำนวนหนึ่งตั้งบนฐานสีขาวในระดับต่ำกว่า ปรัชญาภาพลักษณ์รูปทรงที่แตกต่างกันด้วยวัสดุและเทคนิค โดยรูปทรงหลักแสดงลักษณะบุคคลด้วยรายละเอียดส่วนศีรษะด้านบน มีใบหน้าและทรงผมแบบสตรี สีน้ำตาลอมแดงจากเทคนิคการปั้นดินและเผาไฟต่ำแบบชาวทุ่งหลวง ด้านล่างส่วนร่างกายใช้เทคนิคเชื่อมสัมฤทธิ์ และทำสีโลหะเป็นสีสนิมเขียว ด้านซ้ายและขวาของรูปทรงช่วงกลางลำตัว มีรูปทรงแมวและฟองพอนสีดำวางบนแท่นสี่เหลี่ยมที่ยื่นออกไปจากช่วงตัว

ภาพ 35 ผลงาน “ด้วยกัน#2”, 2564

ส่วนเนื้อหาของผลงาน คือ การพาแม่ พี่และน้องที่จากโลกนี้ไปแล้ว ร่วมเดินทางไปนมัสการพระแท่นศิลาอาสน์ โดยใช้สัญลักษณ์รูปทรงแมวและฟองพอนตามชื่อของพี่และน้องและใช้ทำยื่นแทนทำนงในรูปทรงหลัก ส่วนที่ผลงานดินเผาของผู้ร่วมสร้างสรรค์ยังคงแสดงเรื่องราวจากประสบการณ์ของนางสถาพร เกี่ยวกับวิถีวัฒนธรรมชุมชน และการใช้ชีวิตขณะเดินทางไปนมัสการพระแท่นศิลาอาสน์ เช่น การเดินทางในอดีตด้วยม้า วัว เกวียน และการเดินเท้า การหุงต้มอาหาร และการละเล่นพักผ่อนหย่อนใจต่าง ๆ เป็นต้น

ภาพ 36 รูปทรงย่อย ผลงาน “ด้วยกัน#2”

ในส่วนรูปทรงย่อยมีทั้งรูปทรงเดี่ยวและกลุ่ม มีรูปทรงบุคคลท่านอนรวมอยู่กับชิ้นงานที่แสดงทำนง ยืน และเดิน ทั้งนี้เพื่อสื่อความหมายถึงแนวเรื่องการเดินทางของชีวิตไปสู่จุดหมายปลายทางอย่างเป็นธรรมชาติของมนุษย์ ตามแนวปรัชญาพุทธและวิถีชีวิตส่วนบุคคลอันหลากหลาย ทำให้ทั้งแนวเรื่องและรูปทรงสื่อสารออกมาได้อย่างเป็นรูปธรรมโดยอาศัยการทำเครื่องปั้นดินเผา ซึ่งเป็นเทคนิคพื้นฐานในการสร้างรูปทรงสามมิติ ที่มีมาอย่างยาวนานตั้งแต่อดีตจวบจนปัจจุบัน

การติดตั้งและจัดวางรูปทรงเดี่ยวของผลงานหลัก และรูปทรงย่อยที่แตกต่างกันด้วยขนาด สี และเทคนิค ให้เชื่อมโยงกันเป็นวิธีการสร้างความขัดแย้งให้โดดเด่น ขนาดของรูปทรงหลักที่ใหญ่กว่าขนาดของรูปทรงย่อยแต่ละชิ้น ถูกเชื่อมโยงเข้าหากันด้วยการครอบคลุมส่วนรูปทรงหลักด้านบน ด้วยเทคนิคเครื่องปั้นดินเผาไฟต่ำ เช่นเดียวกับส่วนล่างของผลงานที่เป็นชิ้นงานดินเผาของผู้ร่วมสร้างสรรค์ ทำให้ทั้งสองส่วนมีสี พื้นผิว และภาพลักษณ์ (รูปทรงและส่วนของรูปทรงมนุษย์) เหมือนกัน ในขณะที่ส่วนชิ้นงานดินเผาด้านล่าง ประกอบกันด้วยหน่วยย่อยของรูปทรงหลายรูปทรงนั้น มีลักษณะเส้นโครงสร้างของกลุ่มย่อยรูปเหลี่ยม ซึ่งถูกกำหนดด้วยรูปทรงเหลี่ยมของฐานสีขาว และรูปทรงอิสระเป็นส่วนย่อยด้านในที่เกิดจากส่วนของเส้นโค้งในรูปทรงมีความทับซ้อนกันทั้งภายในรูปทรงย่อยแต่ละชิ้น และระหว่างรูปทรงย่อยแต่ละชิ้น จึงทำให้เส้นภายในกลุ่มรูปทรงย่อย และเส้นโครงสร้างภายนอกกลุ่มรูปทรงย่อยมีทั้งเส้นตรงและเส้นโค้ง เช่นเดียวกับรูปทรงหลักที่เป็นโลหะ ทำให้เกิดความขัดแย้งที่สมดุลระหว่างสองส่วน ทั้งโครงสร้างหลัก และความเคลื่อนไหวของรูปทรง จึงสื่อความหมายถึงการเดินทางเคลื่อนที่ได้ด้วย

6. ผลงาน “ยาน”, 2564 (Conveyance, 2021)

สร้างสรรค์โดย สมหมาย มาอ่อน แบ่งผลงานเป็น 4 ชิ้นงาน 1. เทคนิคไม้ และเชื่อมทองแดงขนาด 20x 14x 32 เซนติเมตร 2. เทคนิค ไม้ และเชื่อม สแตนเลสขนาด 21x 13x 16 เซนติเมตร 3. เทคนิค ไม้ และเชื่อม สแตนเลสขนาด 28 x14x26 เซนติเมตร และ 4. เทคนิค ไม้ และเชื่อม สแตนเลส ขนาด 27 x 13.5x 29 เซนติเมตร

ภาพ 37 ผลงาน “ยาน”, 2564 (Conveyance, 2021)

ภาพลักษณ์ทั่วไปของเกวียนพาหนะเดินทางในอดีต ถูกนำมาใช้เป็นตัวเชื่อมด้วยวิธีการคลี่คลายและลดทอนรูปทรง ให้แสดงความร่วมสมัยด้วยการใช้วัสดุ เทคนิค และการสร้างภาพลักษณ์ให้ตัวเรือนเป็นเหลี่ยม ด้านบนโค้งมน (2 ชั้น / สีเขียว-โลหะ และ น้ำตาล-ไม้) เป็นสามเหลี่ยม (1 ชั้น/สีดำ-ไม้เผาไฟ) และทรงเหลี่ยมมุมมน (1 ชั้น/ สีน้ำตาล-ไม้) มีส่วนที่ยื่นออกมาเป็นแกนตามลักษณะของเกวียน ทำด้วยแท่งไม้ และ สแตนเลส ตัวเรือนหรือรูปทรงตั้งอยู่บนฐานวงล้อทรงกลมด้านซ้ายและขวาในลักษณะล้อเกวียน ทั้งไม้และล้อทั้งสองทำหน้าที่ค้ำตัวเรือนให้ตั้งอยู่ได้ ใช้เทคนิคทางช่างสร้างรายละเอียดของรูปทรงทั้งสิ้นให้แตกต่างกัน

ภาพ 38 ส่วนของผลงาน “ยาน”, เชื่อมทองแดงแผ่น และไม้ (ซ้าย) เชื่อมสแตนเลสแผ่น และไม้แกะสลัก (ขวา)

รูปทรงแรกตัวเรือนเกวียนเป็นสีเขียวสนิม จากการทาสีทองแดงแผ่น การเชื่อมต่อกันเป็นโครงสร้างรูปทรง แสดงมวลและปริมาตรที่มั่นคง สร้างพื้นผิวให้ปรากฏร่องรอยเชื่อม เจาะช่องสี่เหลี่ยมด้านหน้าและรูเล็กจำนวนมากบริเวณพื้นที่ช่องเจาะที่อยู่ด้านล่างด้านใน เกิดที่ว่างจากภายนอกไหลเข้าสู่ภายใน ผ่านรูช่องเจาะเล็ก ๆ สีเขียวของสนิมทองแดงที่เกิดขึ้นช่วยเชื่อมต่อกับส่วนไม้ที่ยื่นออกไปจากใต้ท้องเรือนเกวียน และวางพาดอยู่บนพื้นได้อย่างเป็นธรรมชาติตามวัสดุและเทคนิคที่ใช้ การประสานของเส้นโครงสร้างส่วนฐาน รายละเอียดของส่วนประกอบเรือนเกวียน และแท่งไม้รูปทรงเหลี่ยม มีความเกี่ยวข้องกับส่วนของเส้นโค้งจากด้านบนหลังคาที่เป็นแนวขนานกันไปจากรอยต่อแผ่นทองแดง วงโค้งส่วนล้อ ส่งผลให้เกิดความเคลื่อนไหวต่อสายตาผู้ชม สอดคล้องกับความเป็นพาหนะที่พร้อมเคลื่อนไหวได้

รูปทรงที่สองแสดงภาพลักษณ์ด้วยการใช้ไม้เก่าและสแตนเลส ที่มีพื้นผิว สี และธรรมชาติของวัสดุแตกต่างกันอย่างชัดเจน แบ่งรูปทรงเป็นสองส่วนเท่ากัน ส่วนบนเป็นตัวเรือนเกวียนสีน้ำตาลจากไม้เก่าแกะสลัก ทำด้านบนเป็นทรงโค้งมน เจาะช่องสี่เหลี่ยมด้านหน้าและรูจำนวนมากในช่องสี่เหลี่ยมเช่นเดียวกับผลงานชิ้นแรก บนไม่มีร่องรอยแตก ร่องรู และสีที่แตกต่าง เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงตามธรรมชาติของไม้ ในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมา ส่วนล่างของรูปทรงเป็นฐานสี่เหลี่ยมรองรับตัวเรือนไม้ ในลักษณะสวมส่วนไม้ลงไปบนฐานสแตนเลส ที่ตั้งอยู่ใต้บนวงกลมรูปล้อทั้งด้านซ้ายและขวา และแท่งสี่เหลี่ยมเป็นแกนยื่นออกมาจากใต้ฐานเหลี่ยม ความแตกต่างของวัสดุทำให้รูปทรงทั้งสองส่วนแบ่งแยกกันอย่างชัดเจน ความต่างระหว่างพื้นผิวไม้ที่ขรุขระกับความเรียบของผิวสแตนเลส ความด้านและทึบของสีน้ำตาลและดำจากไม้กับสีขาวและความมันวาววาวของสแตนเลส กลับทำให้รูปทรงมีความโดดเด่นอย่างชัดเจน รวมทั้งร่องรอยตามธรรมชาติของไม้เก่า ได้บอกเล่าถึงอดีตที่ยังคงอยู่ร่วมกับความเป็น

อุตสาหกรรมในปัจจุบันด้วยวัสดุสแตนเลส ช่วยสื่อสารแนวคิดเรื่องการเดินทางจากประสบการณ์ของศิลปินผู้สร้างสรรค์ได้อย่างชัดเจน

ภาพ 39 ส่วนของผลงาน “ยาน” (3) และ (4)

รูปทรงที่สามมีลักษณะใกล้เคียงกับรูปทรงที่สอง ใช้ไม้เก่าและสแตนเลส ต่างกันตรงส่วนบนตัวเรือนที่เป็นทรงเหลี่ยม มีการเจาะช่องสี่เหลี่ยมเล็กด้านข้างเสมือนเป็นหน้าต่าง และเจาะช่องเหลี่ยมด้านหน้าคล้ายประตูแต่ไม่ได้เจาะรูเล็ก ๆ เติมพื้นที่แบบรูปทรงที่สอง รวมทั้งไม่มีแกนเกวียนออกมาจากใต้ท้องเรือนเช่นรูปทรงอื่น ๆ ทำให้ตั้งอยู่ได้บนล้อสองด้านและขึ้นไม้สี่เหลี่ยมที่หนุนไว้ใต้เรือนเกวียน ส่วนของไม้มีขนาดใหญ่กว่าส่วนโลหะด้านล่าง แต่เมื่อนำรูปทรงที่สองมาจัดวางร่วมกับรูปทรงที่สามบนฐานที่ต่ำและใหญ่กว่า จึงมีพลังมากพอและเป็นส่วนหนึ่งของการเชื่อมโยงรูปทรงแรกกับรูปทรงที่สองที่สี่เข้าด้วยกันอย่างเป็นสมบูรณ์

ภาพลักษณ์รูปทรงที่สี่ส่วนฐานเป็นสีโลหะสแตนเลสมันวาว ด้านบนเรือนเกวียนมีหลังคาสามเหลี่ยมหน้าจั่วแบบหลังคาบ้าน เจาะช่องประตูสี่เหลี่ยมด้านหน้าและรูกลมเล็กจำนวนมากเติมพื้นที่สี่เหลี่ยม และเจาะช่องสี่เหลี่ยมเล็กด้านข้างแบบหน้าต่าง รวมทั้งเจาะรูกลมเล็กเติมพื้นที่ช่องหน้าต่างเหลี่ยม มีสีดำที่เกิดจากการเผาไม้แกะสลัก จนได้สีดำสนิท ปรากฏร่องรอยการแตกของไม้เก่าอย่างชัดเจนเมื่อไม้ผ่านการเผา การเจาะช่องเหลี่ยมประตู หน้าต่าง และรูกลมเล็กจำนวนมากช่วยสร้างมิติของรูปทรงให้แสดงมวลและปริมาตรได้อย่างชัดเจน ลดความทึบตันและสร้างความแตกต่างให้เกิดขึ้นบนพื้นผิวสีดำสนิทได้อย่างชัดเจนด้วยการใช้เอกภาพของเส้นที่ขัดแย้งกัน ระหว่างเส้นตรงของเส้นโครงสร้างรูปทรงหลักและเส้นของกรอบหน้าต่างและประตู กับเส้นโค้งจำนวนมากของรูกลม ขณะเดียวกันยังทำให้เกิดพื้นผิวที่ขัดแย้งกัน ในรูปทรงหลักเดียวกันอย่างกลมกลืน

ส่วนฐานสแตนเลสที่รองรับเรือนเกวียนแสดงความแตกต่างระหว่างตัววัสดุ นอกจากทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างสีดำและสีขาวย่างชัดเจนแล้ว ยังแสดงน้ำหนักที่ขัดแย้งกันอีกด้วย รวมทั้งยังมีบางส่วนของพื้นผิวที่ขัดแย้งกันจากร่องรอยการเจาะรูและรอยแยกของเนื้อไม้ กับความเรียบของผิวโลหะ และความด้านของไม้สีดำกับความมันวาวของผิวโลหะ ความขัดแย้งดังกล่าวทำให้เกิดเอกภาพกับรูปทรงสองส่วนตามกฎเกณฑ์หลักพื้นฐานของความเป็นเอกภาพ

รูปทรงทั้งสี่ของผลงาน “ยาน” ถูกกันด้วยความซ้ำของรูปทรงที่สัมพันธ์กันด้วยสี พื้นผิว จากวัสดุ และจังหวะการจัดวางเส้นที่ซ้ำกันจากโครงสร้างรูปทรง จังหวะของเส้นภายในรูปทรงที่กระจายซ้ำกัน และเชื่อมโยงกัน ถูกแสดงออกด้วยภาพลักษณ์เกวียนร่วมสมัยที่เหมือนกันทุกรูปทรง ทำให้เกิดเอกภาพจากรูปทรงที่รวมตัวกันอย่างมีคุณภาพ สื่อสารแนวคิดศิลปินได้ตามประสบการณ์ทั้งในเรื่องเนื้อหา และแสดงออกผ่านรูปทรงด้วยเทคนิคและทักษะเชิงช่าง เมื่อนำมาจัดวางเพื่อเชื่อมผู้ชมจากผลงาน “ด้วยกัน#2” ไปสู่ผลงาน “ยานใหญ่” จึงช่วยสร้างจังหวะการชมให้ผู้ชมผ่อนคลายจากความซ้ำ ที่เกิดจากการจัดวางผลงานผู้ร่วมสร้างสรรค์ใน 2 ชุดแรก และการเปลี่ยนแปลงภาพลักษณ์ผลงานจากรูปบุคคลไปสู่พาหนะ ที่ยังคงสื่อสารเนื้อหาตามแนวเรื่องได้อย่างครบถ้วนเช่นเดิม

7. ผลงาน “ยานใหญ่”, 2564 (Big Vehicle, 2021)

ผลงานร่วมสร้างสรรค์ระหว่าง สมหมาย มาอ่อน, ประสิทธิ์ วังเสนา, สถาพร ชนะภัย, กล้าและเนิน โทมอญ, ปัญญา และ มุก ชนะภัย, และอลดา วงศ์ชมพู ผลงานส่วนเทคนิคเชื่อมเหล็ก ขนาด 129 x 44x 240 เซนติเมตร โดย สมหมาย มาอ่อน และ ดินเผา ขนาดผันแปรตามพื้นที่ โดย ผู้ร่วมสร้างสรรค์ชาวทุ่งหลวงทั้ง 7 คน

ภาพ 40 ผลงาน “ยานใหญ่”, 2564 (Big Vehicle, 2021)

ผลงาน “ยานใหญ่” ใช้การติดตั้งและจัดวางรูปทรงผลงาน เป็นส่วนสำคัญในการสื่อความหมาย แบ่งเป็นส่วนรูปทรงหลักที่เป็นรูปทรงเดี่ยวขนาดใหญ่ รูปทรงย่อยทำด้วยดินเผาอยู่ในรูปทรงใหญ่ และรูปทรงย่อยทรงกลมขนาดต่าง ๆ จำนวนมาก ด้านล่างอีกหนึ่งส่วน ทั้งสามส่วนแสดงแนวเรื่องการเดินทางตามวิถีวัฒนธรรมผู้ร่วมสร้างสรรค์ชาวทุ่งหลวงจากอดีตสู่ปัจจุบัน รูปทรงหลักขนาดใหญ่แสดงภาพลักษณ์เรือด้วยเทคนิคการเชื่อมโลหะแผ่นสีดำแบบสีโลหะเป็นส่วนบนของรูปทรง ส่วนล่างของรูปทรงทำด้วยเหล็กและไม้ ทำหน้าที่เป็นฐานรองรับรูปทรงเรือบริเวณช่วงกลางของรูปทรง ด้านบนเจาะเป็นช่องสี่เหลี่ยมผืนผ้า ตรงกลางตำแหน่งเดียวกับส่วนที่ฐานรองรับ เป็นที่ติดตั้งและบรรจุผลงานย่อยส่วนที่สอง คือ ชิ้นงานดินเผาของผู้ร่วมสร้างสรรค์ แสดงภาพลักษณ์วิถีวัฒนธรรมชาวทุ่งหลวง เช่น อาคารที่พัก คนในทำนังพนมมือ ยืนสะพานบาตร คนขี่ควาย เต่า ชีวิตภายในเรือน และลูกกลมขนาดและสีต่าง ๆ

การติดตั้งและจัดวางรูปทรงย่อยกับรูปทรงหลักให้อยู่รวมกันอย่างเป็นหนึ่งเดียว เกิดขึ้นจากการวางรูปทรงย่อยดินเผาเข้าไปในส่วนช่องที่ว่างสามมิติในรูปทรงหลักบริเวณช่วงกลาง แสดงการแทรกตัวของรูปทรงสามมิติย่อยในรูปทรงหลัก ซึ่งถูกเชื่อมกันด้วยสีดำจากลูกกลมดินเผากับสีของโลหะ และทรงกลมของลูกดินเผาสีน้ำตาลอมส้มกับสีดำยังเป็นตัวเชื่อมรูปทรงหลักที่ทำจากโลหะกับรูปทรงย่อยดินเผาอีกด้วย

นอกจากนั้น ยังใช้ความขัดแย้งที่เกิดจากสี พื้นผิว และวัสดุ ในการสร้างความโดดเด่นแบบสมดุลซ้ายขวา ในส่วนรูปทรงเรือด้านบน สีที่ต่างกันระหว่างน้ำตาลแดงแบบสีดินเผากับสีดำจากเหล็กกับตำแหน่งของรูปทรงย่อยที่กระจายไปทั้งทางด้านซ้ายและขวา พื้นที่ยเรียบของเหล็กทางด้านซ้ายและขวากับความขรุขระที่เกิดจากกลุ่มลูกกลมดินเผาในช่องว่างถูกเชื่อมเข้าด้วยกันโดยรูปทรงดินเผาย่อยทั้งหมด และความแตกต่างของวัสดุโลหะกับดินได้ถูกรวมเข้าด้วยกัน โดยตัวพื้นผิวจริงที่สามารถสัมผัสได้ถึง ความเรียบของเหล็ก และหยาบขรุขระของดินเผา

ภาพ 41 รายละเอียดรูปทรงย่อยด้านใน ผลงาน “ยานใหญ่”

ส่วนล่างของรูปทรงเรือ คือ เหล็กและไม้ส่วนฐานกับพื้นที่ติดตั้ง ถูกปกคลุมด้วยกลุ่มลูกกลมดินเผาจำนวนมาก กระจายเป็นวงกลมรายรอบ เชื่อมโยงรูปทรงหลักส่วนบนและส่วนล่างเข้าด้วยกัน เพื่อแสดงแนวคิดปฏิบัติการร่วมสร้างสรรค์ ซึ่งให้ความสำคัญกับกระบวนการทำงาน และแนวเรื่องการเดินทาง ที่ถูกแทนค่าด้วยความเคลื่อนไหวส่วนของเส้นโค้งต่าง ๆ จากโครงสร้างรูปทรง ซึ่งมีความต่อเนื่องกันจากการจัดวางรูปทรงย่อยดินเผา และส่วนโค้งของลูกกลมดินเผาทั้งภายในรูปทรงเรือด้านบนและส่วนฐานด้านล่าง

การเผยแพร่ผลงานสร้างสรรค์สู่สาธารณะ

การเผยแพร่ผลงานสู่สาธารณะ ประกอบด้วย 1. กิจกรรมปฏิบัติการร่วมสร้างสรรค์ และ 2. ผลงานสร้างสรรค์ตามกระบวนการสร้างรูปทรงประติมากรรม โดยส่วนที่หนึ่งส่งผลให้กระบวนการสร้างสรรค์ที่สองมีความเป็นเอกภาพตามแนวเรื่องที่ถูกกำหนดขึ้น ภายใต้แนวคิดหลักเมื่อถูกนำไปติดตั้งและจัดวางเพื่อการเผยแพร่

การเผยแพร่ปฏิบัติการร่วมสร้างสรรค์ผ่านกิจกรรมศิลปะ 2 ครั้ง ดังนี้

1. กิจกรรมการสัมมนาและปฏิบัติการทางศิลปะ ในพื้นที่การวิจัยชุมชนเครื่องปั้นดินเผาบ้านทุ่งหลวง เพื่อเผยแพร่กระบวนการศิลปะแห่งการร่วมสร้างสรรค์ มีชาวทุ่งหลวงเข้าร่วมกิจกรรม ณ ศูนย์ปฏิบัติการร่วมสร้างสรรค์ เลขที่ 54 หมู่ 3 ตำบลทุ่งหลวง อำเภอคีรีมาศ จังหวัดสุโขทัย ในฐานะผู้ร่วมสร้างสรรค์ และผู้มีส่วนร่วม

ผลจากกิจกรรมครั้งแรกเป็นไปตามวัตถุประสงค์การจัด และได้ผลดังนี้

- 1.1 ได้ดำเนินปฏิบัติการร่วมสร้างสรรค์ตามแนวทางศิลปะแห่งการร่วมสร้างสรรค์
- 1.2 ได้เผยแพร่กระบวนการศิลปะแห่งการร่วมสร้างสรรค์ต่อสมาชิกชาวทุ่งหลวงผ่านการเป็นผู้มีส่วนร่วมในกิจกรรม
- 1.3 ทำให้ผู้มีส่วนร่วมที่เป็นสมาชิกชาวทุ่งหลวง รู้จักและสนใจเข้าร่วมเป็นผู้ร่วมสร้างสรรค์เพิ่มขึ้นจากจำนวนเริ่มต้น
- 1.4 ผลงานการปั้นดินด้วยเทคนิคการขึ้นรูปอิสระของผู้ร่วมสร้างสรรค์ได้รับความสนใจจากหน่วยงานเทศบาลตำบลทุ่งหลวง
- 1.5 เกิดความสามัคคีระหว่างสมาชิกในชุมชน
- 1.6 สืบสานประเพณีการไหว้ครูตามวิถีวัฒนธรรมของชุมชน

ภาพ 42 สมาชิกชาวทุ่งหลวงที่เป็นผู้ร่วมสร้างสรรค์และมีส่วนร่วมในการเผยแพร่กิจกรรมศิลปะครั้งที่ 1

2. กิจกรรมปฏิบัติการร่วมสร้างสรรค์ และผลงาน ”เพ็ญเดือนสาม“ เมื่อวันพฤหัสบดีที่ 2564 มกราคม 28 ณ วัดบึงภูเต่า ตำบลทุ่งหลวง อำเภอคีรีมาศ จังหวัดสุโขทัยนำเสนอผลงาน 1 ชุด เรื่องการทำความดีของผู้ร่วมสร้างสรรค์ทุกราย ในอดีตที่ผ่านมา

ภาพ 43 การนำเสนอผลงาน “เพ็ญเดือนสาม” และกิจกรรมศิลปะสู่สาธารณะ ณ วัดบึงภูเต่า อำเภอคีรีมาศ

ผลจากกระบวนการปฏิบัติการร่วมสร้างสรรค์และการเผยแพร่ทำให้

- 2.1 ได้ผลงาน “เพ็ญเดือนสาม” จากกระบวนการร่วมสร้างสรรค์
- 2.2 เผยแพร่ผลงานการปั้นดินรูปทรงอิสระของผู้ร่วมสร้างสรรค์ชาวทุ่งหลวงให้เป็นที่รู้จักแก่ภายนอกพื้นที่มากขึ้น
- 2.3 ศิลปิน ผู้ร่วมสร้างสรรค์ ผู้มีส่วนร่วม และบุคคลอื่น ได้ร่วมบุญกัน
- 2.4 เกิดแนวทางการสร้างกิจกรรมศิลปะเชิงวิถีวัฒนธรรม ที่สามารถพัฒนาไปสู่เทศกาลศิลปะเพื่อการท่องเที่ยวในระดับชาติ
- 2.5 มีผู้ชมนอกพื้นที่การวิจัยเข้ามาทำบุญและรับผลงานดินเผาของผู้ร่วมสร้างสรรค์ไป
- 2.6 แสดงตัวตนกลุ่มผู้ร่วมสร้างสรรค์ที่สามารถพัฒนาไปสู่การประกอบอาชีพและดำเนินชีวิตภายใต้วิถีวัฒนธรรมชุมชน

2.7 ได้สืบสานประเพณีทางพุทธศาสนาเนื่องในวันเพ็ญเดือนสาม

ทั้งสองกิจกรรมถูกเผยแพร่สู่สาธารณะบนสื่อสังคมออนไลน์เฟซบุ๊ก เพจการเดินทางเมื่อวันเพ็ญเดือนสาม / The Pilgrimage on the third lunar month ส่งผลให้ผู้ร่วมสร้างสรรค์และผลงานดินเผาเป็นที่รู้จักมากขึ้น จำหน่ายผลงานนั้นได้มากและสม่ำเสมอผลงานสร้างสรรค์ตามกระบวนการสร้างรูปทรงประติมากรรม ถูกเผยแพร่ผ่านนิทรรศการ “การเดินทางเมื่อวันเพ็ญเดือนสาม” ณ หอศิลป์มหาวิทยาลัยนเรศวร จังหวัดพิษณุโลก ระหว่างวันที่ 27 กรกฎาคม ถึง 11 สิงหาคม 2564 ควบคู่ไปกับการนำเสนอกระบวนการติดตั้งและจัดวาง และนิทรรศการผ่านสื่อสังคมออนไลน์เฟซบุ๊ก ซึ่งเริ่มเผยแพร่โครงการฯ ตั้งแต่ ตุลาคม 2563 และได้จัดทำแบบสำรวจการชมนิทรรศการทั้งช่องทางออนไลน์และที่หอศิลป์ เพื่อรับรู้ความเห็นของผู้ชมที่มีต่อการนำเสนอผลงาน

ผลการรับรู้ของผู้ชมต่อการชมนิทรรศการในเพจออนไลน์ มีผู้ติดตามเพจ 498 ราย (ถึงกันยายน 2564) มีผู้เข้าถึงเพจจำนวนมากที่สุด 1,216 ราย ในโพสต์เชิญชวนเข้าร่วมชมผลงาน สำหรับสถิติการเข้าชมช่วงการติดตั้งผลงานมีผู้เข้าชมมากที่สุดจำนวน 1,178 ราย ในวันที่ 21 กรกฎาคม นอกจากนี้ ยังมีการรายงานผลการเข้าชมของผู้ชมในแต่ละผลงาน เช่น ผู้เข้าถึงผลงาน “ยาน” จำนวน 521 ราย ผลงาน “ด้วยกัน#1” จำนวน 843 และ 651 ราย ผลงาน “บากบั่น” จำนวน 359 ราย ผลงาน “ยานใหญ่” จำนวน 826 ราย เป็นต้น และยังพบว่าผู้ชมจากต่างประเทศชมผลงานด้วย เช่น สหรัฐอเมริกา ฝรั่งเศส อังกฤษ เมียนมา ศรีลังกา เนเธอร์แลนด์ อินโดนีเซีย เวียดนาม และ สวีเดน ด้วย อย่างไรก็ตาม ผลการเข้าถึงเพจเป็นการเผยแพร่โดยผู้วิจัย และกลุ่มผู้ชมที่ชื่นชอบผลงาน ไม่มีการซื้อสื่อประชาสัมพันธ์ หรือใช้บริการจากเฟซบุ๊ก จำนวนผู้เข้าถึงจึงเป็นตัวเลขที่เกิดขึ้นจริงจากผู้สนใจผลงานออกจากรายชื่อผู้เข้าชม “การเดินทางเมื่อวันเพ็ญเดือนสาม” ส่งให้ผู้ชมที่เข้าชมนิทรรศการ ห้องสมุด และสถานศึกษาที่มีการเรียนการสอนศิลปะทั่วประเทศ เพื่อเผยแพร่ผลงานสู่สาธารณะอีกช่องทางหนึ่งด้วย

สรุปและอภิปรายผล

การใช้แนวทางทฤษฎีศิลปะแห่งการร่วมสร้างสรรค์ ได้ช่วยอธิบายลักษณะและประเด็นสำคัญเฉพาะพื้นที่ตามหลักวิชาการว่าจุดเริ่มต้นเกิดจากศิลปินผู้มีบทบาทสำคัญ เป็นผู้มีและใช้ประสบการณ์และทักษะการสร้างสรรค์ทัศนศิลป์ ความรู้ และความรู้จักคุ้นเคยกับพื้นที่ เป็นผู้มีความเข้าใจอย่างแท้จริงในเรื่องวิถีวัฒนธรรมที่มีศักยภาพของพื้นที่ ทั้งจากประสบการณ์ตรงที่ได้สัมผัส และการศึกษาค้นคว้าภาคเอกสาร การพบปะพูดคุยกับผู้รู้หรือสมาชิกในชุมชน นำไปสู่กระบวนการสร้างสรรค์ผลงานสองส่วนที่สัมพันธ์กัน คือ ปฏิบัติการร่วมสร้างสรรค์ และกระบวนการสร้างรูปทรงตามแนวเรื่อง “การเดินทางเมื่อวันเพ็ญเดือนสาม” และการใช้เทคนิคการปั้นดินและเผาไฟต่ำแบบชาวทุ่งหลวง

ทั้งสองส่วนเป็นปัจจัยหลักที่เชื่อมศิลปินผู้วิจัยกับผู้ร่วมสร้างสรรค์ชาวทุ่งหลวงนำไปสู่การยอมรับ ไว้วางใจ ก่อให้เกิดความคุ้นเคย ความสัมพันธ์ผ่านการพบปะพูดคุย ก่อน ระหว่าง และหลังจากเข้าร่วมในสถานการณ์เฉพาะ ที่ศิลปินกำหนดขึ้นผ่านกิจกรรมศิลปะในพื้นที่เฉพาะ ในฐานะผู้ร่วมสร้างสรรค์และมีส่วนร่วม ปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นมีลักษณะการแลกเปลี่ยน เรียนรู้ทำงานร่วมกัน เสนอความคิดเห็น ลงมือปฏิบัติอย่างเป็นอิสระต่อกันในการสร้างรูปทรงผลงาน ภายใต้แนวคิดหลักที่ศิลปินเป็นผู้กำหนดขึ้น สำหรับชุมชนนี้ประกอบด้วย กิจกรรมการสัมมนาและปฏิบัติการทางศิลปะครั้งที่ 1 ที่นำไปสู่การตัดสินใจเข้าร่วมของผู้ร่วมสร้างสรรค์กลุ่มที่สอง และการวางแผนกิจกรรมศิลปะเชิงปฏิบัติการร่วมสร้างสรรค์ผลงาน ภายใต้แนวเรื่อง “การประกอบกรรมดีที่ผ่านมา” ซึ่งถูกนำไปสร้างผลงาน “เพ็ญเดือนสาม” ปฏิบัติการร่วมสร้างสรรค์ และการเผยแพร่ผลงาน ณ วัดบึงภูเต่าเนื่องในวันเพ็ญเดือนสาม เพื่อถวายเป็นพุทธบูชาให้พุทธศาสนิกชนได้ร่วมบุญ และนำชิ้นงานกลับไป เมื่อได้ร่วมประกอบพิธีกรรมทางศาสนาที่วัด

ปฏิบัติการร่วมสร้างสรรค์ภายใต้แนวคิดและแนวเรื่องดังกล่าว ถูกเชื่อมโยงกับประสบการณ์ ความทรงจำ และทักษะส่วนบุคคล ในการสร้างรูปทรงและภาพลักษณ์ผลงานที่แสดงวิถีวัฒนธรรมของผู้ร่วมสร้างสรรค์ จนได้ผลงาน 7 ชุด ถูกติดตั้งและจัดวางอย่างเป็นเอกภาพ เพื่อเผยแพร่สู่สาธารณะ อันเป็นวัตถุประสงค์สำคัญที่ส่งเสริมให้ผลงานสร้างสรรค์เป็นที่ยอมรับในวงกว้างผู้ร่วมสร้างสรรค์และชุมชนเครื่องปั้นดินเผาบ้านทุ่งหลวง ได้รับความสนใจจากหน่วยงานทั้งภาครัฐบาลและเอกชน เช่น สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดภาคเหนือ เทศบาลตำบลทุ่งหลวง ให้การส่งเสริมทุนและประชาสัมพันธ์ เอกชนหลายรายเข้ามาสั่งซื้อ สั่งทำ และจัดตั้งกลุ่มสร้างงานเพื่อสร้างแหล่งเรียนรู้และแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน

ผลการวิจัยพบว่ากระบวนการศิลปะแห่งการร่วมสร้างสรรค์ เป็นรูปแบบศิลปะที่สามารถนำไปสู่นโยบายการใช้ศิลปะเป็นเครื่องมือพัฒนาสังคมหรือชุมชนอื่น ในการสร้างอาชีพ รายได้ แหล่งท่องเที่ยว หรือ ศูนย์เรียนรู้ชุมชนได้ โดยมีศิลปินเป็นผู้นำที่มีบทบาทสำคัญในการกำหนดแนวคิดหลักของการแสดงออก ค้นหาและเลือกพื้นที่สร้างสรรค์ที่มีลักษณะโดดเด่นเฉพาะตัวของวิถี

วัฒนธรรมในพื้นที่สำหรับการสร้างเนื้อหาและรูปทรงผลงาน โดยศิลปินผู้นำปฏิบัติการร่วมสร้างสรรค์ ต้องเป็นผู้มีประสบการณ์ และเชี่ยวชาญในทักษะการสร้างสรรค์ ระดับที่สามารถสร้างกระบวนการทำงานผ่านกิจกรรมศิลปะ หรือสถานการณ์ที่เหมาะสมกับพื้นที่เฉพาะ และเป็นที่ยอมรับไว้วางใจของผู้ร่วมสร้างสรรค์ที่เป็นสมาชิกในพื้นที่ เพราะจำเป็นต้องถ่ายทอดหรือสามารถพัฒนาทักษะเชิงช่างให้แก่ผู้ร่วมสร้างสรรค์ได้ และเมื่อได้ผลงานสร้างสรรค์แล้ว ต้องสามารถเผยแพร่ผลงานได้อย่างกว้างขวาง และได้รับการยอมรับจากสาธารณะ เพราะทักษะเชิงช่างที่เกิดขึ้นจากการสร้างสรรค์ผลงานของผู้ร่วมสร้างสรรค์ และการยอมรับที่ตามมา สามารถพัฒนาไปสู่การประกอบอาชีพ เป็นธุรกิจที่สร้างรายได้ และดึงดูดความสนใจแก่ผู้ชมในพื้นที่ จนอาจพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวให้กับชุมชนต่อไปได้เช่น กรณีนางสถาพร ชนะภัย และนางสาวอลดา วงศ์ชมพู

นอกจากนั้น ในส่วนของกิจกรรมศิลปะ “เพ็ญเดือนสาม” สามารถพัฒนาไปสู่เทศกาลศิลปะและงานบุญเครื่องปั้นดินเผา “เพ็ญเดือนสาม” ประจำปีของชุมชน หรือ ของวัดบึงภูเตาได้ เพราะผู้ร่วมสร้างสรรค์ต่างเห็นพ้องต้องกันว่า สมควรทำเป็นประจำทุกปี ด้วยนอกจากได้ปฏิบัติทำบุญตามประเพณีเนื่องในวันมาฆบูชาแล้ว ยังเป็นช่องทางเผยแพร่ผลงานสร้างสรรค์ของชุมชน ออกสู่สาธารณะด้วย หากได้นำศิลปินอื่นหรือบุคคลอื่นเข้าร่วมสร้างสรรค์ผลงาน จะทำให้เกิดรูปแบบประเพณีประจำท้องถิ่นใหม่ อันอาจพัฒนาไปสู่เทศกาลท่องเที่ยวประจำปีของอำเภอและจังหวัดต่อไปได้ในอนาคต

อภิปรายผล

จากปฏิบัติการร่วมสร้างสรรค์พบว่า กระบวนการทำงานมีความสัมพันธ์กับพื้นที่เฉพาะ คือ ชุมชนเครื่องปั้นดินเผาบ้านทุ่งหลวง เพราะส่งผลต่อปัจจัยและขั้นตอนการทำงาน โดยเมื่อเปรียบเทียบกับแนวคิดทฤษฎีศิลปะแห่งการร่วมสร้างสรรค์ กับการปฏิบัติสร้างสรรค์ผลงาน ที่มีความสัมพันธ์ ครอบคลุมแนวคิด เนื้อหา และรูปทรงผลงาน ด้วยเงื่อนไขการใช้ต้นทุนทางวิถีวัฒนธรรมเรื่องเทคนิคการผลิตเครื่องปั้นดินเผาของสมาชิกในพื้นที่การวิจัย เป็นตัวเชื่อมโยงให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวผู้วิจัย ผู้ร่วมสร้างสรรค์ และพื้นที่การวิจัยส่งผลให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทางบวกต่อวิถีชีวิตของผู้ร่วมสร้างสรรค์ ดังนี้

1.นางสถาพร ชนะภัย และนางสาวอลดา วงศ์ชมพู ร่วมกันทำงานปั้นดินจากประสบการณ์ เทคนิคการขึ้นรูปอิสระเป็นอาชีพหลัก เพราะสร้างรายได้พอสมควร และได้รับการสนับสนุนจาก สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดภาคเหนือ

2.นายปัญญา และนางมุข ชนะภัย สามีมักรยาวางแผนสร้างเตาเผาแบบปิดในที่ดินของตน และวางแผนประกอบอาชีพเช่นเดียวกันกับนางสถาพร และนางสาวอลดา โดยจะรวมกลุ่มกับลูกและหลาน

3.นายกล้า และนางเนิน โดมอญ หลังจากนายกล้าเสียชีวิตเมื่อเดือนเมษายน 2564 นางเนินยังคงยึดอาชีพการทำภาชนะดินเผา และยังคงรวมกลุ่มกับนางสถาพร โดยนำผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาของตน มาฝากวางจำหน่ายที่ศูนย์ปฏิบัติการฯ

ผลงานผู้ร่วมสร้างสรรค์ที่ใช้การปั้นดินและเผาไฟต่ำแบบชาวทุ่งหลวง เทคนิคการขึ้นรูปอิสระ แสดงชีวิตชีวาและมีเอกลักษณ์เฉพาะตนแบบพื้นบ้านอย่างชัดเจนในงานชุดแรก ๆ แต่หลังจาก ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้ร่วมสร้างสรรค์กรณีนางสถาพร ชนะภัย กับสมาชิกในชุมชนรายอื่น ผู้วิจัยพบว่ามีการใช้วิธีขึ้นรูปอย่างเป็นลำดับขั้นตอน ทำให้สร้างชิ้นงานได้อย่างรวดเร็ว แต่ทำให้เอกลักษณ์และร่องรอยความสดและชีวิตชีวาในชิ้นงานเลือนหายไป อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยได้ให้อิสระทางความคิดและการแสดงออกแก่ผู้ร่วมสร้างสรรค์ เพราะต้องการให้เกิดความมั่นใจและเลือกแนวทางการทำงานของตนเอง แต่ได้อธิบายให้เห็นถึงความแตกต่างของกระบวนการขึ้นรูปทรงชิ้นงาน และความแตกต่างกันของภาพลักษณ์ที่ปรากฏในชิ้นงาน

ผลงานที่เพิ่มขึ้นจากแผนงาน เกิดจากผู้ร่วมสร้างสรรค์รายล่าสุด นางประสิทธิ์ วังเสนา ที่ตัดสินใจเข้าร่วมหลังการสัมมนาเชิงปฏิบัติการฯ ครั้งแรก และเห็นผู้ร่วมสร้างสรรค์รายอื่นทำงาน และร่วมวางแผนกิจกรรม จึงลงมือทำงานด้วยเทคนิคการขึ้นรูปอิสระแบบรูปทรงกลวง เป็นรูปเต่าจำนวนมาก ทั้งที่ก่อนหน้านี้ไม่ยอมทำงานเพราะไม่มั่นใจในตนเอง คิดว่าไม่สามารถทำได้ แต่จากผลงานแสดงให้เห็นว่านางประสิทธิ์ต้องมีความรู้ยู่บ้างจึงสามารถสร้างรูปทรง และทำลายได้หลากหลาย ความรู้และทักษะที่มีอาจเกิดจากการเห็นผู้อื่นในชุมชนปั้นมาตั้งแต่เด็ก

กรณีนายปัญญา ชนะภัย นอกจากปั้นชิ้นงานได้จำนวนหนึ่งแล้ว นายปัญญายังเป็นผู้สร้างเตาเผาแบบปิดที่ลดการใช้เชื้อเพลิง และมลพิษควันไฟจากการเผาชิ้นงานได้มากกว่าร้อยละ 50 สำหรับใช้ในโครงการนี้ด้วย แต่สถานการณ์ทางเศรษฐกิจทำให้นายปัญญาต้องประกอบอาชีพค้าขายของเก่าเป็นหลัก ไม่สามารถปั้นชิ้นงานได้อย่างต่อเนื่อง แต่เมื่อสิ้นสุดโครงการ พบว่านางสถาพร ผู้ยึดการปั้นดิน-เผาเป็นอาชีพหลัก มีรายได้สม่ำเสมอมั่นคง ได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัด และเทศบาลฯ ทำให้นายปัญญาวางแผนทำงานปั้นดิน ควบคู่กับการรับสร้างและพัฒนาเตาเผาแบบปิดที่ตนเชี่ยวชาญ ด้วยหวังยึดเป็นอาชีพหลัก หากนายปัญญาสามารถเปิดร้านได้อย่างที่วางแผนไว้ ทำให้เกิดย่านการผลิตเครื่องปั้นดินเผา เป็นผลดีต่อการท่องเที่ยววิถีชุมชน

ส่วนผู้วิจัยได้ใช้เทคนิคจากทักษะเชิงช่างและประสบการณ์สร้างรูปทรงประติมากรรมเป็นเครื่องมือสำคัญ ในการนำเสนอส่วนเนื้อหาที่แสดงแนวเรื่องจากภาพในจินตนาการ และปฏิบัติการศิลปะแห่งการร่วมสร้างสรรค์ ตามกระบวนการทางความคิดที่

ผู้สร้างสรรค์มีความเข้าใจอย่างแจ่มชัด ทำให้ชิ้นงานสามารถเผชิญหน้าและอยู่ร่วมกับผลงานของผู้ร่วมสร้างสรรค์ได้ โดยใช้การติดตั้งและจัดวางที่สัมพันธ์กับพื้นที่จัดแสดง เป็นตัวเชื่อมสองส่วนเข้าด้วยกัน จากภาพในจินตนาการอย่างอิสระของผู้ร่วมสร้างสรรค์แต่ละรายว่าจะปรากฏภาพลักษณ์อย่างไร

กระบวนการสร้างสรรค์ดังกล่าว เป็นการแสดงออกถึงความรู้สึกส่วนจินตนาการ ที่ผู้วิจัยได้สัมผัส จากการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้ร่วมสร้างสรรค์ และถ่ายทอดออกมาอย่างเป็นรูปธรรมผ่านผลงานและการติดตั้งจัดวาง กระบวนการสร้างสรรค์ทั้งหมดจึงไม่ได้มีอยู่เพียงแค่กระบวนการสร้างรูปทรงเท่านั้น แต่หมายรวมถึงแต่กระบวนการปฏิบัติการร่วมสร้างสรรค์ จนถึงการจัดตั้งและจัดวางที่ผู้วิจัยเลือกอธิบายถึงเจตนาทางการสร้างสรรค์ผลงานด้วยทฤษฎีกฎเกณฑ์แห่งศิลปะ ของ อาร์ จี คอลลิงวูด (R.G. Collingwood) ซึ่งให้ความสำคัญกับกระบวนการสร้างสรรค์ (Process) ของศิลปินมากกว่าตัววัตถุทางศิลปะ เพราะตลอดทั้งกระบวนการสร้างสรรค์ได้กระตุ้นให้เกิดการรับรู้ ประสบการณ์ใหม่ และความซาบซึ้งในผลงานตามเจตนาสร้างสรรค์ของศิลปิน โดยเฉพาะอย่างยิ่งได้เกิดขึ้นกับผู้ร่วมสร้างสรรค์ทุกรายอย่างเห็นได้ชัด

นอกจากตัวผลงานที่ได้เป็นรูปธรรมในท้ายที่สุดแล้ว ยังพบว่าการเชื่อมโยงกระบวนการสร้างรูปทรงของผู้ร่วมสร้างสรรค์และผู้วิจัย กับปฏิบัติการร่วมสร้างสรรค์ ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้วิจัยกับผู้ร่วมสร้างสรรค์ และระหว่างผู้ร่วมสร้างสรรค์ด้วยกันเอง เนื่องจากเกือบทั้งหมด เริ่มต้นจากผู้ไม่มีประสบการณ์พื้นดินเป็นรูปทรงต่าง ๆ ด้วยเทคนิคการขึ้นรูปอิสระมาก่อน รวมทั้งบางรายยังไม่เคยจับดินปั้นเลย แต่สามารถพัฒนาไปสู่ความเชี่ยวชาญในระดับที่สามารถยึดเป็นอาชีพหลักได้ นอกจากการเผยแพร่ผลงานตามวัตถุประสงค์การวิจัยแล้ว ผู้วิจัยยังได้จัดกิจกรรมเสวนา เพื่อให้ข้อมูลการดำเนินงานวิจัยแก่ผู้ร่วมชมผลงาน ผ่านการถามตอบระหว่างกัน และมีกรถ่ายทอดสดผ่านช่องทางเพจเฟซบุ๊ก ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อทั้งผู้วิจัยและผู้ร่วมสร้างสรรค์ในหลายด้าน ดังนี้

1. เกิดประสบการณ์ใหม่จากการรับชมผลงานผ่านสื่อสังคมออนไลน์ให้แก่ผู้ร่วมสร้างสรรค์และผู้ชม
2. เกิดความคุ้นเคยกับวิถีชีวิตรูปแบบใหม่ ด้วยการใช้อินเทอร์เน็ตเป็นส่วนหนึ่งของชีวิต เช่น กรณี นางสาวณิชา ชนงษ์ ได้ติดต่อกับผู้วิจัยอย่างสม่ำเสมอผ่านทางสื่อดิจิทัล และเริ่มใช้เป็นสื่อในการประชาสัมพันธ์เผยแพร่ผลงานและผลิตภัณฑ์ของตน
3. เกิดการเรียนรู้ทางสังคมรูปแบบใหม่ ช่วยเปิดมุมมองและความรู้ให้แก่ผู้ร่วมสร้างสรรค์อย่างนางสาวณิชา นางสาวอลดา
4. ผู้ร่วมสร้างสรรค์เกิดความภาคภูมิใจและมั่นใจในตนเอง เป็นที่ยอมรับด้วยผลงานร่วมสร้างสรรค์ ส่งผลต่อการดำเนินชีวิต
5. การเผยแพร่ผลงานเป็นไปอย่างกว้างขวางผ่านนิทรรศการออนไลน์ ทำให้ผู้ชมสามารถเข้าถึงได้จากทั่วทุกมุมโลก
6. สร้างชื่อเสียงด้านบวก ซึ่งแตกต่างจากที่เคยเป็นให้กับชุมชนเครื่องปั้นดินเผาบ้านทุ่งหลวง
 - 6.1 ทำให้ผู้วิจัยได้เรียนรู้กระบวนการเผยแพร่ผลงานผ่านสื่อสังคมออนไลน์มากขึ้น
 - 6.2 นิทรรศการออนไลน์เป็นทางออกที่เหมาะสมสำหรับการแก้ปัญหาการห้ามร่วมกลุ่ม หรือเดินทางติดต่อกัน อันเนื่องมาจากโรคระบาดโควิด 19 ที่สามารถทดแทนกิจกรรมสัมมนาและปฏิบัติการศิลปะครั้งที่ 2 ในด้านการเผยแพร่โครงการ ซึ่งไม่สามารถดำเนินการได้
 - 6.3 การเผยแพร่ออนไลน์สามารถทำได้โดยไม่จำกัดเวลา และเป็นการบันทึกและเก็บข้อมูลเพื่อการค้นคว้าต่อไปในอนาคตได้เป็นอย่างดี

อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยได้แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของกระบวนการสร้างสรรค์ตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดที่เป็นไปตามเจตนาสร้างสรรค์ของศิลปิน และสำหรับงานวิจัยชุดนี้ถึงแม้ให้ความสำคัญกับการใช้ศิลปะเป็นเครื่องมือในการพัฒนาสังคม แต่ตัวผลงานในท้ายที่สุดก็ได้ละเลยสุนทรียะศิลป์ที่ปรากฏในผลงาน ทั้งนี้ แสดงให้เห็นถึงการผสมผสานกันของแนวทางการร่วมสร้างสรรค์ระหว่างศิลปินกับศิลปิน และศิลปินกับบุคคลอื่น ด้วยการปรากฏเอกลักษณ์เฉพาะตนในรูปทรงผลงาน ดังเช่นการร่วมสร้างสรรค์ระหว่างศิลปินกับศิลปิน และการทำงานร่วมกับบุคคลอื่นโดยนำแนวคิดทฤษฎีสุนทรียศาสตร์เชิงสัมพันธ์มาใช้ในการกำหนดพื้นที่เฉพาะ และการสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้วิจัยในฐานะผู้สร้างสรรค์ กับสมาชิกในพื้นที่เฉพาะในฐานะผู้ร่วมสร้างสรรค์ แสดงให้เห็นการพัฒนากระบวนการสร้างสรรค์เฉพาะบุคคลของผู้วิจัยให้เปลี่ยนแปลงไปจากแนวทางเดิม บนพื้นฐานประสบการณ์การสร้างสรรค์ที่ยังคงคุณค่าด้านความงามและการแสดงอารมณ์ความรู้สึกของศิลปิน เพื่อเป็นสื่อแห่งความคิดและความหมายจากผู้สร้างสรรค์ไปสู่ผู้ชม ด้วยการนำเสนอเรื่องราววิถีวัฒนธรรมชุมชนในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง

นอกจากนั้น กระบวนการร่วมสร้างสรรค์ในครั้งนี้ยังแสดงให้เห็นว่า ถึงแม้บทบาทของศิลปินจะเป็นสิ่งสำคัญอันดับแรก แต่ผู้มีส่วนร่วมในกิจกรรมศิลปะเชิงสัมพันธ์ถือเป็นองค์ประกอบส่วนหนึ่งที่นำไปสู่การเป็นผู้ร่วมสร้างสรรค์ ตามแนวทางศิลปะแห่งการร่วมสร้างสรรค์ ที่ผู้ร่วมสร้างสรรค์ถือเป็นผู้มีบทบาทสำคัญส่วนหนึ่งของกระบวนการ ซึ่งเกิดขึ้นจากความสมัครใจ มีอิสระทางความคิด และการแสดงออก เช่น กรณีนางประสิทธิ์ วังเสนา ผู้มีส่วนร่วมในกิจกรรมสัมมนาเชิงปฏิบัติการครั้งที่ 1 มีความสนใจโดยสมัครใจเข้าเป็นผู้ร่วมสร้างสรรค์ และได้สร้างสรรค์ผลงานชิ้นเท่าจำนวนมากจนสำเร็จสมบูรณ์ตามแนวทางของ

ตนเอง ในขณะที่ผู้มีส่วนร่วมในศิลปะเชิงสัมพันธ์นั้น คือ องค์ประกอบส่วนหนึ่งของกระบวนการ ที่ผู้ชมถูกเปลี่ยนสถานะให้กลายเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการโดยไม่รู้ตัว ภายใต้เงื่อนไขของเวลาและขอบเขตของสถานการณ์ ที่ศิลปินเป็นผู้กำหนดขึ้น การผสมผสานทางรูปแบบดังกล่าว จึงทำให้กระบวนการสร้างสรรค์งานวิจัยชุดนี้มีความเป็นรูปธรรม และปรากฏลักษณะเฉพาะอย่างชัดเจนในขอบเขตพื้นที่การวิจัย

เอกสารอ้างอิง

คณะสงฆ์หนเหนือ. (2552). **ปัญญาสาขาคก.** กรุงเทพฯ: อาหารการพิมพ์.

ณัชชา เอกนาวา. (2557). **กระแสการสร้างสรรค์ศิลปะสื่อประสมของศิลปินหัวก้าวหน้าในประเทศไทย ช่วงปี พ.ศ. 2528-2556.** มหาวิทยาลัยศิลปากร, ภาควิชาทฤษฎีศิลป์. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. (2554). **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานพ.ศ.2554.** สืบค้นเมื่อ 15ตุลาคม2564, จาก <https://dictionary.orst.go.th/index.php>: <https://dictionary.orst.go.th/>

สุจิตา มาอ่อน. (2565). ศิลปะแห่งการร่วมสร้างสรรค์ ในชุมชนเครื่องปั้นดินเผาบ้านทุ่งหลวง อำเภอศรีมาศ จังหวัดสุโขทัย. **วารสารวิชาการศิลปะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร** (1), 33.

โอชนา พูลทองดีวัฒนา. (2561). **ประวัติสุนทรียศาสตร์ตะวันตก.** กรุงเทพฯ: ทวีวัฒนาการพิมพ์.

Bishop, C. (2006, February). The Social Turn: Collaboration And Its Discontents. **Art Forum**, 6 (6), p. 178.

Collingwood, R. G. (1958). **The Principle of Art Theory.** New York: Oxford University Press.

Dolores Galindo. (n.d.). **Theories of Participation and Collaboration in Art.** Retrieved January 22, 2021, from Goldsmiths.academia.edu/DGalindo:

https://www.academia.edu/8902589/Theories_of_Participation_and_Collaboration_in_Art_How_these_factors_generate_meaning_in_cultural_projects

Farlex Inc. (2003-2021). **The Free Dictionary by Farlex.** Retrieved November 20, 2020, from The Free Dictionary by Farlex: <https://www.thefreedictionary.com/collaboration>

Laia Guillamet, D. R. (2017). **The Double Face of Collaborative Art: The Exchange of Theory and Practice.** Retrieved April 2019, from Interartive a Platform of Contemporary Art: <https://interartive.org/2013/10/collaborative-art>

Bourriaud, N. (2002). **Relational Aesthetics.** Dijon, France: Les Presse Du Reel.